

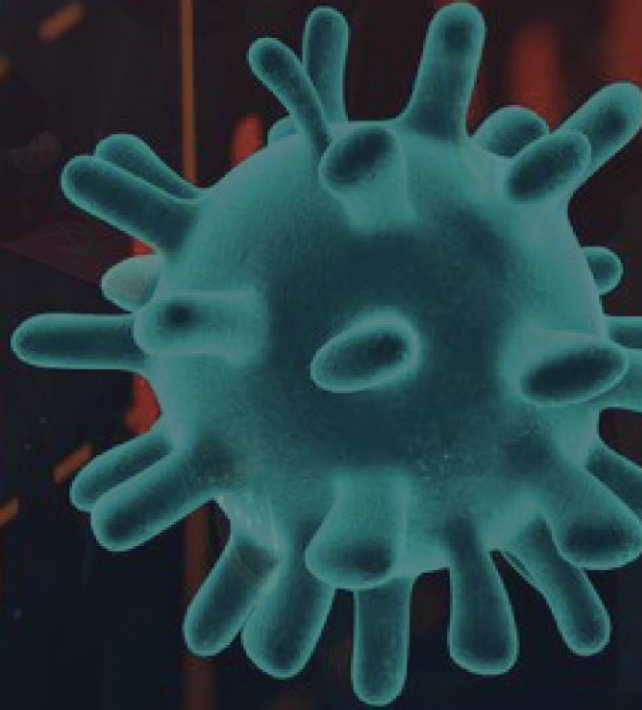
DOĞU TÜRKİSTAN

İNSAN HAKLARI İZLEME

DERNEĞİ

KORONAVİRÜSÜ(COVID-19)

& ÇİN RÜYASI

**ULUSLARARASI
DOĞU TÜRKİSTAN
TEŞKİLATLARI
BİRLİĞİ**

08/05/2020

Koronavirüsü(COVID-19) ve Çin Rüyası

Uluslararası Doğu Türkistan Teşkilatlar Birliği
Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği

Yayın tarihi: 08/05/2020

Yayınlayan: Uluslararası Doğu Türkistan Teşkilatlar Birliği

Doğu Türkistan İnsan Hakları İzleme Derneği

Adres: Sümer Mah. 29/1 Sok. No:2A Zeytinburnu/İstanbul

İletişim: +90 553 220 0250

E-Mail: dt.ins.hakizle@gmail.com

Başlıklar:

- Giriş
- Koronavirüsü(COVID-19) Dünyaya Nasıl Yayıldı?
- Çin Nasıl Başardı?
- Koronavirüsü(COVID-19) Salgınının Küresel Etkileri
- Koronavirüsünün(COVID-19) Dünyaya Yayılması Üzerine Çin Tutumu
- Pandemi ve Çin Hegemonyası

Giriş:

Şuan bütün dünya Çin kaynaklı bir pandemi ile mücadele ediyor. 2 milyondan fazla insan hastalarda koronavirüsünden acı çekiyor. 170 bin insan hayatını kaybetmiş ve sayı daha artıyor. fabrikalar üretime ara vermiş, okullar kapanmış, sosyal ve sanatsal aktiviteler sınırlandırılmış, çoğu insan işsiz kalmış durumdadır.

Devletler ise ekonomik krizin eşiğinde, borçlanmaya doğru sürüklenmektedir.

Tüm bunlar olurken virüsün yayılmasının baş sorumlusu olan, daha bir ay öncesine kadar dünyadan yardımlar toplayan Çin, virüsü kontrol altına almış bu krizi fırsata çevirip dünyanın “**Yeni Süper Güç**”ü olma yolunda ilerliyor. Ekonomistler ise 2008 yılındaki krizin tekrar yaşana bileceği ileri sürüyorlar. Hal böyleyken COVID-19 pandemisi sadece bir ‘uluslararası bulaşıcı hastalık’ olmaktan daha fazlası olduğuna işaret ediyor.

Peki bu Virüs dünyaya nasıl yayıldı? Çin'in dünyaya yayılması üzerine tutumu nasıl oldu? Çin nasıl başardı? Virüsün diğer ülkeler üzerindeki sosyal etkileri neler oldu? Virüsün diğer ülkeler üzerindeki ekonomik etkileri neler oldu? Virüs yayılan ülkeler üzerinde Çin hegemonyası nasıl kuruldu? Yakın gelecekte Çin ve dünya nasıl olacak?

Koronavirüsü(COVID-19) Dünyaya Nasıl Yayıldı?

08 Aralık, 2019, Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun açıklamasına göre 08 Aralık 2019 itibariyle Çin'in Wuhan şehrinde nedeni belli olmayan akciğer iltihabı hastalıkları görülmeye başladı.¹

26-29 Aralık, 2019, Çin Wuhan Şehri merkez hastanesine öksürük, yüksek ateş ve göğüs sıkışması şikayeti ile 5 hasta geldi (2 çift, 2 Wuhan deniz ürünleri pazar tezgahları 1 müşteri), Dr.Ai Fen ve ekibi hasta raporlarında SARS coronavirüs semptomları olduğunu ve SARS testinde pozitif çıktığını tespit ederek rapor yazdı. Halk sağlığı bölümü ve enfeksiyon bölümü alanında çalışan eski tip üniversite arkadaşları ile kurdu sınıf wechat grubunda yayımladı.² İlk düdükçülerden Dr.Li WenLiang da grupta vardı.

30 Aralık, 2019, Dr.Li WenLiang SARS benzeri bir virüsün tespit edildiği ve önlem alınması gerektiği hakkındaki görüşlerini belirten sosyal medya paylaşımlarında bulundu.ve paylaşım çok sayıda paylaşıldı³

---

¹ "Uzmanlar nedeni bilinmeyen viral pnömoninin son bültenini açıklıyor", "专家解读不明原因的病毒性肺炎最新通报",Wuhan Şehri Sağlık Komiyonu resmi internet sitesi, "武汉市卫生健康委员会", 2020\01\11, <http://wjw.Wuhan.gov.cn/front/web/showDetail/2020011109036>

² "Düdüğü Çalmak", "[Ringing the alarm](#)", Global Times haber internet sayfası, 2020/02/06

³ "Yeni korona akciğer hastalığı düdükçüsü Li WenLiang:Gerçek en önemlisidir", "[新冠肺炎“吹哨人”李文亮：真相最重要](#)", "Ekonomi Haberler" (财新) internet sitesi, 2020/02/07

"Wuhan akciğer hastalığı: Bir salgını açıklama gayretindeki 'Düdükçü' Li WenLiang", "[武汉肺炎：一个敢于公开疫情的“吹哨人”李文亮](#)", BBC Cin'ce internet sitesi, 2020/02/04

10 Mart, 2020, Çince yayınlanan "Şahis" dergisinde Dr.Ai Fen'in Koronavirüsün hakkındaki hikayesini anlatan "Düdükçü" "[发哨子的人](#)" konulu makalesi yayınlandı ve aynı günü derginin resmi internet sitesinden silindi ve başka sayfalarda yayınlanması sansürlenerek engellendi ve dergini baskısı değiştirildi. Boya TianXia (博雅天下) Medya, 2020/03/10

31 Aralık, 2019, Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu sağlık kurumlarına nedeni belli olmayan akciğer iltihabı hastalıkları ve göğüs sıkışması tespit edildiği halde kendileri ile iletişime geçmeleri hakkında bildiri yayımladı.⁴

1 Ocak, 2020, Dr. Ai Fen hastana yönetimi tarafından çağrılarak hastanenin adını kötüye çıkarmak ve Wuhan şehri kalkınmasına engel olmakla suçlandı ve ağır hakaretlere maruz bırakıldı.⁵

Wuhan Şehri Emniyet Müdürlüğü bildiri yayınlayıp Dr.Li WenLiang ve diğer 7 kişinin paylaştıkları 7 kişide Wuhan deniz ürünleri pazarı kaynaklı bir hastayla enfekte oldukları haberini yalanladı ve paylaşan kişiler hakkında uyarıda bulundu.⁶

3 Ocak, 2020, Wuhan Kamu Güvenlik Bürosundan polisler davayı araştırdı ve Dr.Li'yi sorguladı, ona bir uyarı mesajı verdi ve "İnternette yanlış yorumlarda buldukları" için sansürledi.

Tekrar yapmama sözü veren bir uyarı mektubu imzalatıldı. Polis, uyarıya uyumaz ve yasayı ihlal etmeye devam ederse yargılanacağını ve gözaltına alınacağını söyledi.⁷

5 Ocak, 2020, Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu nedeni belli olmayan akciğer iltihabı hastalığının görüldüğünü ve hasta sayısının 59 hastaya ulaştığını, ama kişiden kişiye bulaşmadığını belirtti.⁸

10 Ocak, 2020, Dr.Li WenLiang kendisinde yüksek ateş ve öksürük olduğunu fark etti, ve testlerden önce sosyal medyada açıkladığı aynı akciğer iltihabı hastalığı ile enfekte

⁴ "Wuhan'da açıklanamayan viral pnömoni görüldü, Hükümet doğruladı: karantinaya hazırız", ["武汉现不明原因肺炎 官方确认属实：已经做好隔离"](#), Wang Yi (网易)haber sitesi,-BaiJia Hao internet sitesi, 2019/12/31

⁵ "Tanıklar söylüyor: Wuhan Merkez Hastanesinde sağlık personeli enfeksiyonu", ["亲历者讲述：武汉市中心医院医护人员被感染始末"](#) Sina (新浪) haber sitesi, 2020/02/07
"Düdükcü" "[发哨子的人](#)", Boya TianXia (博雅天下) Medya, 2020/03/10

⁶ "Li WenLiang: Salgına karşı ön hatta savaşmaya dönmek istiyorum", ["讲疫情真话被训诫的武汉医生李文亮：想尽快回到抗疫一线 媒体"](#), PengPai (澎湃) haber internet sitesi, 2020/01/31

"Yeni korona akciğer hastalığı düdükcüsü Li WenLiang:Gerçek en önemlisidir", ["新冠肺炎“吹哨人”李文亮：真相最重要"](#), "Ekonomi Haberler" (财新) internet sitesi, 2020/02/07

⁷ "Li WenLiang: Salgına karşı ön hatta savaşmaya dönmek istiyorum", ["讲疫情真话被训诫的武汉医生李文亮：想尽快回到抗疫一线 媒体"](#), PengPai (澎湃) haber internet sitesi, 2020/01/31

"Yeni korona akciğer hastalığı düdükcüsü Li WenLiang:Gerçek en önemlisidir", ["新冠肺炎“吹哨人”李文亮：真相最重要"](#), "Ekonomi Haberler" (财新) internet sitesi, 2020/02/07

⁸ "Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun Açıklanamayan Viral Pnömoni Raporu", ["武汉市卫生健康委员会关于不明原因的病毒性肺炎情况通报"](#), Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu resmi internet sitesi, "武汉市卫生健康委员会", 2020/01/05

olduğunu ve bunun 8 ocakta temasta bulunduğu hastasından bulaştığını yada başka bir sebebide olabileceğini söyledi.⁹

11 Ocak, 2020, Dr.Ai Fen acil servis hemşiresi Hu Ziwei'nin enfekte olduğu haberi aldı. Dr. Ai durumu ciddiye alarak, “İki Akciğer Altı İltihabı, Virüs Kaynaklı mı?” konulu raporu üst yetkililere yolladı. Ama hastane yönetimi hemşirenin teşhis raporunu değiştirerek virüs nedeniyle olmadığını insandan insana bulaşmayan bir tür akciğer iltihabı hastalığı olduğunu belirtti. Ve rapor konusu zorla “Akciğerde Dağınık Enfeksiyon” a değiştirdi.¹⁰ Wuhan Şehri Sağlık Komiyoni yeni tür akciğer iltihabı hastalığının bulunduğunu ve kişiden kişiye bulamayacağını, ayrıca 3 ocaktan sonra yeni hastalığın görülmediği hakkında bildiri yayımlamıştı.¹¹

12 Ocak, 2020, Dr.Li WenLiang hastalığı nedeniyle acile getirildi ve tedavi edilmeye başladı, virüs tahsisi ise 2 şubat'a kadar geciktirildi.¹²

Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu COVID-19 ile bulaşan Viral Pnömoni hastalığı terimini kullanarak hastalığa yakalanan hasta sayısının 41 olduğunu, 6 kişinin iyileştiğini 1 kişinin öldüğünü, 763 insanın gözetim altına alındığını ve kişiden kişiye bulaşması ile ilgili kanıt olmadığını belirtti.¹³

⁹ “Li WenLiang: Salgına karşı ön hatta savaşmaya dönmek istiyorum”, “[讲疫情真话被训诫的武汉医生李文亮：想尽快回到抗疫一线 媒体](#)”, PengPai (澎湃) haber internet stesi, 2020/01/31

¹⁰ “Tanıklar söylüyor: Wuhan Merkez Hastanesinde sağlık personeli enfeksiyonu”, “[亲历者讲述：武汉市中心医院医护人员被感染始末](#)” Sina (新浪) haber sitesi, 2020/02/07

“Düdükcü” “[发哨子的人](#)”, Boya TianXia (博雅天下) Medya, 2020/03/10

¹¹ “Uzmanlar nedeni bilinmeyen viral pnömoninin son bültenini açıklıyor”, “专家解读不明原因的病毒性肺炎最新通报”, Wuhan Şehri Sağlık Komiyonu resmi internet sitesi, “[武汉市卫生健康委员会](#)”, 2020\01\11, <http://wjw.Wuhan.gov.cn/front/web/showDetail/2020011109036>

¹² Wuhan Virüsü: Salgını ilk yayımlayan ‘Düdükcü’ Li WenLiang vefat etti, “[武漢肺炎：最早公開疫情「吹哨人」李文亮去世](#)”, BBC Çince haberler internet sitesi, 2020/02/06

¹³ “Yeni Koronavirüsü-Çin”, “[Novel Coronavirus – China](#)” Dünya Sağlık Örgütü resmi internet sayfası, 2020/01/12

“Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun Açıklanamayan Viral Pnömoni Raporu”, “[武汉市卫生健康委员会关于新型冠状病毒感染的肺炎情况通报 2020-01-12 20:10:13](#)”, Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu resmi internet sitesi, “[武汉市卫生健康委员会](#)”, 2020\01\12

13 Ocak, 2020, Çin dışındaki ilk virüs vakası Tayland'da Çinli bir turiste tespit edildi.¹⁴ Çin hükümeti ise bulaşıcı olmadığı konusunda ısrarcı davrandı ve gözetim altındaki 76 kişiyi serbest bıraktı.¹⁵

15 Ocak, 2020, Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu 15 ocak'ta ikinci hastanın öldüğünü ve belirtti ve Çin hükümeti hala yeni hastanın görülmediğini belirterek gözetim altındaki 644 riskli kişiyi serbest bıraktı.¹⁶

16-19 Ocak, 2020, Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu yeni 21 hastanın görüldüğünü bildirdi ve virüsün bulaşıcı olduğuna dair hala kanıt olmadığı konusunda ısrar etti.¹⁷

20 Ocak, 2020, Hasta sayısı 198'e ulaştı, 3 kişi hayatını kaybetti, Çin Sağlık Bakanlığı tarafından virüsün bulaşıcı olduğu kabul edildi,¹⁸ Ama buna rağmen gözetim altına alınan 727 şüpheli kişi serbest bırakıldı.¹⁹

23 Ocak, 2020, Wuhan Şehri karantina altına alındı ve giriş çıkışa kapatıldı. Ama Çin dünyaya uluslararası uyarıda bulunmadı ve Wuhan'dan diğer ülkelere giden siyasetçiler virüs yaymaya devam etti.²⁰

Bu dönem Çin'in bahar bayramı nedeniyle ulusal tatil olduğundan, Çin iç mekanlar ve dış ülkelerde çok sayıda seyahat artışı yaşanacaktı. Ve çoktan yaşandı, sadece Wuhan şehrini karantinaya almak yetmiyordu.

¹⁴ "Çin'in dışında ilk yeni Viral Pnömoni virüsü Tayland'daki bir kadında bulundu", '[Woman in Thailand is first case with novel pneumonia virus outside China](#)', "State" haber sitesi, 2020/02/13

¹⁵ "Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun Açıklanamayan Viral Pnömoni Raporu", '[武汉市卫生健康委员会关于新型冠状病毒感染的肺炎情况通报 2020-01-13 19:00:19](#)', Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu resmi internet sitesi, "武汉市卫生健康委员会", 2020\01\13

¹⁶ "Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun Açıklanamayan Viral Pnömoni Raporu", '[武汉市卫生健康委员会关于新型冠状病毒感染的肺炎情况通报 2020-01-16 23:55:45](#)', Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu resmi internet sitesi, "武汉市卫生健康委员会", 2020\01\16

¹⁷ "Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun Açıklanamayan Viral Pnömoni Raporu", '[武汉市卫生健康委员会关于新型冠状病毒感染的肺炎情况通报 2020-01-18 00:10:55](#)', Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu resmi internet sitesi, "武汉市卫生健康委员会", 2020\01\18

"Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun Açıklanamayan Viral Pnömoni Raporu", '[武汉市卫生健康委员会关于新型冠状病毒感染的肺炎情况通报 2020-01-19](#)', Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu resmi internet sitesi, "武汉市卫生健康委员会", 2020\01\19

¹⁸ "Çin corona virüsünün kişiden kişiye bulaşacağını doğruladı", '[China confirms human-to-human transmission of coronavirus | World news](#)', "The Guardian" haber sitesi, 2020\01\21

¹⁹ "Wuhan Şehri Sağlık Komisyonunun Açıklanamayan Viral Pnömoni Raporu", '[武汉市卫生健康委员会关于新型冠状病毒感染的肺炎情况通报 2020-01-20](#)', Wuhan Şehri Sağlık Komisyonu resmi internet sitesi, "武汉市卫生健康委员会", 2020\01\20

²⁰ "Wuhan Salgını: Kontrol Altına Alma Fırsatını Kaybeden 30 Gün", '[武汉疫情从可控到失控的三十天](#)', BBC Çince haberler internet sitesi, 2020\01\29

7 Şubat, 2020, İlk düdüğü çalanlardan biri olan ve röportajları sansürler ile yasaklanan, halkı uyardığı için polisler tarafından uyarı alan, Dr.Li WanYang halkını korumaya çalıştığı virüs ile olan mücadelesinde yenik düştü ve hayatını kaybetti.²¹

Doktor Li'nin ölümü, ifade özgürlüğü talebine genişleyen sosyal medyada büyük bir öfke uyandırdı. [#wewantfreedomofspeech](#) hashtagi sansürler tarafından kaldırılmadan önce 5 saat içinde 2 milyondan fazla görüntüleme kazandı.²²

Vaka sayısı Çin'de 31 bine ulaştı ve Çin dışında 24 ülkede enfekte olan kişi tespit edildi. Çin dışındaki vaka sayısı 270'e ulaştı. Çin dışındaki ilk ölüm Singapur'da görüldü.²³ Aslında Dr.Li WenLiang'ın yayımlama nedeni de bu olayın yaşanmamasıydı.

25 Mart, 2020, Çin dünyaya sınırını kapattı ve artık Çin Wuhan'da yeni vakanın tespit edilmediğini belirtti. Wuhan'a uyguladığı karantınayı kaldırdı. Fabrikalar yeniden çalışmaya başladı. Ama uluslararası araştırmacılar, bilim adamları bunun yalan olabileceğini, Çin'in bunu kastlı yaparak kendi propagandasını yapmak istediğini, ve Çin'in hastalığı tespit etme yönteminde de usulsüzlük olma ihtimalini belirtti. Ama Çin bu savaşta yendiğini, tecrübesi ve sağlık ekipmanları ile diğer ülkelere yardım edebileceğini söyledi.²⁴

Aynı gün ise Çin dışında 198 ülkede vaka görüldü ve vaka sayısı 413.467'a ulaştı, 18.433 kişi hayatını kaybetti, dünya ekonomik krizin eşiğine geldi, ülkelerde yurtdışı seyahati yasağı ve sosyal izolasyon çağrısı yapıldı. Fabrikalar kapalı, okullar tatil, sokaklar boş bırakıldı.²⁵

²¹ "Wuhan Hastanesi Düdükçü Doktor Li Wen Liang ın Ölüm Haberini duyurdu", "[Wuhan hospital announces death of whistleblower doctor Li Wenliang](#)", CNN, 2020\02\07

Wuhan Virüsü: Salgını ilk yayımlayan 'Düdükcü' Li WenLiang vefat etti, "[武漢肺炎：最早公開疫情「吹哨人」李文亮去世](#)", BBC Çince haberler internet sitesi, 2020/02/06

²² "Gerçeği söyleyen kahraman': Çinde düdükçü doktorun coronavirus ölümü üzerine halk öfkesi", "['Hero who told the truth': Chinese rage over coronavirus death of whistleblower doctor](#)" "The Guardian" haber sitesi, 2020\02\07

"Coronavirus Doktorunun Ölümü Üzerine Çin'de Yaygın Salgın", "[Widespread Outcry in China Over Death of Coronavirus Doctor](#)", The New York Times haber sitesi, 2020\02\08

²³ "Yeni Koronavirüsü Raporu", "[Novel Coronavirus\(2019-nCoV\)](#)", Dünya Sağlık Örgütü resmi internet sayfası, 2020/02/07

²⁴ "Çin'in Wuhan Şehrinde Yeni Vaka Sayısı Sıfırı Gösteriyor. Bu Savaş Bitti mi oluyor?" "[China's Wuhan is touting 'zero' new coronavirus cases. But is the battle over? - The](#)" The Washington Post haber sitesi, 2020\03\25

²⁵ "Koronavirüsü Hastalığı 2019 (COVID-2019)", "[Coronavirus disease 2019 \(COVID-19\)](#)", Dünya Sağlık Örgütü resmi internet sayfası, 2020/03/25

Sonuç:

Aralık ayında ve ocak ayının başlarında ilk vakalarının görülmesi ile hükümet, Dr.Li ve Dr.Ai'in uyarılarını kabul etseydi virüsün yayılması tamamen engellenebilirdi.

Eğer virüsün yayılma oranı, ölüm oranı, tedavi yöntemleri şeffaf bir şekilde dünya ile paylaşılsaydı italya gibi Avrupa ülkelerin de ölüm oranı bu kadar yüksek olmazdı. Çin dünyayı önce uluslararası pandemiye sokarak, sonra kurtarıcı olma peşinde 'Çin Coronavirüs Diploması'si yapmak yerine, erkenden yapabileceği ve övünebileceği çok şeyler vardı. Danielle Pletkanın dediği gibi : Xi'nin "başlıca kaygısı risk altındaki yaşamlar ya da virüsün kontrol altına alınması değil, ülkenin ve kendinin şöhreti, küresel tedarik zincirindeki yeri ve gücü ele geçirmesidir". bunun Aksine, "demokratik liderler bilgiden korkmazlar. Dolayısıyla pandemi yüzünden doğan zararların nedeni virüs değil, belkide Çin'in virüse ve dünya halkına karşı tutumudur. Çin kendi menfaatini dünya halkının kanı ve malının üzerine koymuş tüm dünyayı telafi edilemeyecek bir zarara uğratmıştır.²⁶

Çin'in tüm bunlara olmamış gibi davranması, trol ekipleriyle virüsün yayılma tarihini değiştirmeye çalışması,²⁷ ülkelere az miktarda yardımlarda bulunması, kalitesiz test kitleri göndererek dünyanın kurtarıcısı olma yönündeki çabaları asla ve kata kabul edilemez.

²⁶ PAUL D. MILLER, "Evet, Wuhan Corona Virüsü Pandemisi İçin Çin'i ve Xi Jinping'i Kına", "[Yes, Blame China and Xi Jinping for the Wuhan Coronavirus Pandemic](#)" Foreign Policy dergisi, 2020\03\25

²⁷ "Çin'in sahte haber makinesi, pandemi ortaya çıksa bile COVID-19'un tarihini nasıl yeniden yazıyor?", "[Opinion | How China's fake news machine is rewriting the history of COVID-19, even as the pandemic unfolds](#)", POLITICO haber sitesi, 2020\04\04

Çin Nasıl Başardı?

Çin yalan hikayesini yazmaya, kendini salgından başarılı geçmiş gibi gösteriyor. 2 Nisan günü Milliyet gazetesi Çin İstanbul Başkonsolosu Cui Wei tarafından kaleme alınan “Çin’in salgınla mücadelesi”²⁸ başlıklı yazı dizisine başladı. Başkonsolos Wei tarafından dile getirilen ilk ifadeler şöyleydi:

“2020 yılının başlarında, Çin halkı geleneksel bahar bayramı için hazırlanırken, insanoğlu ile koronavirüs arasında savaş Çin’in Wuhan kentinde meydana geldi. Tarihte görülmemiş yeni tip koronavirüse karşı, Çin hükümeti ve ülke genelinde 1.4 milyar Çin halkı seferber oldu. Olağanüstü durumlar için sıra dışı tedbirler alan Çin, olumlu sonuçlarını almaya başladı.”

Pandeminin nasıl meydana geldiği hakkında önceden bilgileri aktardık. Çin 5 milyon insanın Wuhan’dan ayrılmasına izin verdikten ve tüm dünyaya hastayı bulaştırdıktan sonra kendisini salgından başarıyla gezen ülke olarak lens etmesi makbul değildir.

23 Ocak, Wuhan Şehri karantına altına alındı ve giriş çıkışa kapatıldı. Bugün 5 milyon kişi şehirden ayrılmıştır.²⁹ Bir kaç hafta içerisinde Hubei, Hunan, Pekin, Shanghai gibi büyük iller sınırlarını kapattı ve insanları sokağa çıkma yasağı uygulandı. 23 Ocak başlayan ulusal bahar tatılı 10 Şubata kadar uzatıldı. Ve kapatılan fabrika, şirketlerin açılışı da 10 Şubata ertelendi.³⁰ Ocak ayında Wuhan şehrine giden herkes tutuklanarak hastanelerde karantina alındı. Hubei ilinin başka şehirlerine gidenler ise evleri kilitleyerek evlerinde karantina alındı. Wuhan doğumlu olanların yaşadığı illere dönmesine izin verilmedi. Wuhan şehrinde dönenler, rahatsız ve ateşli olanlar

²⁸ “[Çin İstanbul Başkonsolosu Milliyet’e yazdı: Çin’in salgınla mücadelesi -1-](#)”, Milliyet haber sitesi, 2020\04\02

²⁹ “Wuhan Salgını: Kontrol Altına Alma Fırsatını Kaybeden 30 Gün”, “[武汉疫情从可控到失控的三十天](#)”, BBC Çince haberler internet sitesi, 2020\01\29

³⁰ “DSÖ: yüz maskeleri ve koruyucu giysilerdeki küresel sıkıntıyı uyardı”, “[WHO warns of global shortage of face masks and protective suits](#)”, The Guardian haber sitesi, 2020\02\07

hakkında devlet hibe karşılığı bilgi toplayarak şüphelileri kontrol altına aldı. Çin'in verdiği koronavirüsü canlı raporunda şüpheliler tesbit edilen vaka sayısından iki kat fazla olup, şüphesi olanlara 14 günlük karantina uygulandı. Okullar, restoranlar, gece kulubları, tutuklama evleri, AVMLer kapatılarak virüsün yayılmasına karşı önlem alındı. Ama Toplama kampları kapılmak yerine tutuklamalar devam etti. Tutuklananların sağlık durumu meçhuldür. Toplama kamplarının koşullarının salgına karşı engel olmak yerine virüsün daha hızlı yayılması neden olması gösterilerek uluslararası insan hakları STK'ları toplama kamplarını kapatılmasını önerdi.³¹ Wuhan şehriye gidenler, dönenler, şüpheli olanlar, hasta olup iyileşenlerin kimlik kartlarını kodlayarak, salgın bitmiş olsa da onların gittiği her kontrol noktaları, site kapaklarında yeniden kontrol edilmesini, bazı şehirlerde ise belirli toplu taşıma hatların kollanmasını sağladı.³² 26 Mart sonra Çin merkezi hükümeti Hubei'de uygulanan sınır kapatma yasasını kaldırmasına rağmen başka iller Hubei sınırlarına kontrol noktaları kurarak Hubei'den giren herkesin durumunu kontrol etti ve sonraki seferlerini takip etti. 27 Mart sabah Jiangşi emniyetin Hubei ili sınırını kapatması sonucu sınırda çatışma yaşandı.³³

Baktığımızda yöntemler çok işe yaradığı ve 23 Mart'ta Wuhan'da vaka sayısı sıfıra inmiş gibi gözüküyor. Ama virüsün tüm dünyaya yayılması, 3 milyondan fazla insanın hastalanıp, 250 bin insanın vefat etmesi Çin'in uyguladığı insanlık dışı sıkı yönteminin virüsün yayılmasına engel olamadığını gösteriyor. Bide Çin'in verdiği raporda vaka sayısı 84201, vefat sayısı ise 4662 olarak vefat oranı 2% olduğu gösterilmiştir. DSÖ bu raporları onaylamış ve ona göre uyarı ve tavsiyelerde bulunmuştu, normal grip gibi gösterilen bu virüs yanlış rapor ve geciken uyarılar nedeniyle pandemiye gelmişti. Başka ülkelerde vefat oranı 5.5% dan fazla oldu.³⁴ Bide salgın sonrası Hubei ilinde her gün 500 aileye akrabalarının küllerinin gönderilmesi vefat sayısının 4000 dan fazla olduğu kanıtlanıyor. Çin başta ihbar eden doktorlara ceza keserek hastayı gizlemek, bulaşma ihtimalini ihmal ederek 5 milyon insanın dünyaya akın etmesine izin vermek, sonra

³¹ "Uzmanlar, Çin'in ölümcül koronavirüsünün Sincan'daki Uygur toplama kamplarına yayılabileceğinden korkuyor", "[Experts fear China's deadly Coronavirus may spread to the Uyghur concentration camps in Xinjiang](#)", TMV haber sitesi, 2020/01/28

³² "Hubei halkı işine dönmesinde zorlanıyor", "[湖北人返岗难：被劝返、阻拦、举报甚至解聘](#)", Çin Haber Haftalık Bülteni sitesi, 2020/03/26

³³ "[Violence erupts in China as people try to leave coronavirus-stricken Hubei province](#)"

³⁴ "Koronavirüsünün küresel ölüm oranı 5.5%", "[新冠肺炎全球致死率高达5.5%](#)", DonA haber sitesi, 2020/04/07

sahte raporlarla ölüm ve bulaşma oranını düşük göstererek önlemlerin yetersiz olmasına neden olmak gibi bir sürü suçlarla bu pandemide kaçınamaz sorumluluğunu olduğunu kabul etmelidir.³⁵

Bide Çin'de yaşananlara birinin cezalandırılması gerektiği için Çin merkezi hükümeti Hube ili başkanını işten atarak suç sorumluluğunu üstüne yükledi ve merkezi hükümeti, diktatör sistemi ve komünist parti beraat etmek istedi.³⁶

Salgın süresinde Doğu Türkistan yenide Çin'in istediği gibi harcanabilecek aleti gibi kullanıldı. Doğu Türkistan'a hastaları trans ederek otelleri yoğun bakım evine çevrip, sadece Uygur doktorları çalıştırdı.³⁷ Çin'in salgın önlemi olarak tüm fabrikaları kapatmışken Doğu Türkistan'daki fabrikaların kapanmasına izin vermedi, Doğu Türkistanlılar hijyensiz koşullara rağmen normal çalıştırıldı.³⁸ Salgın daha bitmemişken binlerce Doğu Türkistanlı gençler Çin'in iç eyaletine gönderilerek yeniden üretime başlayan firmalarda zorlu çalıştırıldı. Gençlerin Doğu Türkistan'a dönmeleri yasaklandı, istediği işi seçme hakkı, istifa hakkı gibi insani temel hakları da göze alınmayarak bir firmadan bir firmaya devri edilerek köle gibi çalıştırılmaya maruz kaldı.³⁹

Evet, Çin salgından başarılı geçemedi. Komünist parti ve merkezi hükümet kendinden sorumluluğu beraat etmede, sahte raporlama ile küresel pandemideki suçunu gizlemede başarmış olabilir, Ama yüz binlerce insanın can kaybı, milyonların acı çekmesi Çin'in başarı hikayesini yalanlıyor ve suçuna üstelenmeyi talep ediyor.

³⁵ "Aktivistler: 'Dünya Çin Baskıcı Yöntminin Maliyetini Ödüyor'", "[Activists on Coronavirus: 'World Is Paying the Cost of Chinese Repressive Rule'](#)", Breitbart haber sitesi, 2020/04/08

³⁶ "Çin, Hubei eyaletindeki üst düzey yetkilileri görevden aldı", "[China sacked a brace of top officials in Hubei province](#)", Business Insider haber sitesi, 2020/02/13

³⁷ "[Doğu Türkistan'da oteller karantinada, Uygur doktorlar köle gibi çalıştırılıyor](#)", DHA medya haber sitesi, 2020/03/03

³⁸ "Bir elle "salgın hastalığına" karşı mücadele ve bir elle üretim", "[新疆巴州：一手抓抗“疫”一手抓生产](#)", Xin Hua haber sitesi, 2020/03/03

³⁹ "Çin Uygurları Koronavirüs Hastalarını Tedavi Etmeye Zorluyor", "[China Forces Uyghurs to Treat Coronavirus Patients](#)", ABC haber sitesi, 2020/04/03

Koronavirüsü(COVID-19) Salgınının Küresel Etkileri

COVID-19 ortaya çıkan 4 aylık kısa bir süre sonrası, Çin'in yanlış bilgilendirme ve önlemleri geciktirmesinden dolayı, dünya genelinde ekonomi, eğitim, din, spor, yaşam alanları ve sosyal etkinliklerde misli görülmemiş cinsten zarara uğramaktadır. Salgın geçmeden uzmanlar 2008 yılındaki krizden daha kapsamlı ve korkutucu bir ekonomik krizin beklemekte olduğunu öne sürüyor.⁴⁰ Marketler de fiyatlar yükseliyor, işsizlik, sağlık malzeme yetersizliği sadece gelişmekte olan ülkeler değil, çoktan gelişmiş ülkeleri dahi IMF borçlarına ve katkat krizlere boğuyor.⁴¹

23 Ocak 2020, Çin'de ulusal tatildir. Devlet daireleri kapalı olmakla beraber, özel veya devlet şirketleri ve fabrikalarda kapatılmıştı. 23 Ocak Wuhan sınırı kapatıldı, tüm etkinlikler iptal edildi, tatil 10 Şubata kadar uzatıldı. Ve kapatılan fabrika, şirketlerin açılışı da 10 Şubata ertelendi. Ancak kapatılan şirket ve fabrikalar Çin'in ulusal GDP nin 80%ni, ihracatın 90%'lık kısmını kapsıyordu. Sonuç olarak borsalar düştü, küresel ihtiyaç da büyük değişiklik yaşandı, Sağlık malzemesine olan ihtiyaç 100 kat arttı.⁴² Dünyanın en büyük üretim ve ihracat devleti olan Çin'deki üretim duruşu küresel ekonominin çöküşünün başlangıç noktası oldu.⁴³

Virüsün Diğer Ülkeler Üzerindeki Sosyal Etkileri

⁴⁰ "DTÖ Şefi: Koronavirus Global Ticareti Yavaşlattıkça Tıbbi İhracat Kritik Durumda", "[WTO Chief: Medical Exports Are Critical as the Coronavirus Slows Global Trade](#)", Barrons haber sitesi, 2020\04\06

⁴¹ "IMF: Koronavirus'un ekonomik etkisi 'şiddetli olacak', en azından Büyük Durgunluk kadar kötü", "[Coronavirus economic impact 'will be severe,' at least as bad as Great Recession, says IMF](#)", FORTUNE haber sitesi, 2020\03\23

⁴² "DSÖ: yüz maskeleri ve koruyucu giysilerdeki küresel sıkıntıyı uyardı", "[WHO warns of global shortage of face masks and protective suits](#)", The Guardian haber sitesi, 2020\02\07

⁴³ "Koronavirus: Çin firmalarının çoğu kapandı, bu firmalar GDPnin 80%'ini oluşturuyor", "[Coronavirus: More of China extend shutdown, accounting for 80% of GDP](#)", CNBC haber sitesi, 2020\02\02

COVID-19 pandemisi insanların yaşam standartlarına büyük değişiklikler getirdi. Eğitim, ibadet, alışveriş, sosyal münasebet e seyahat gibi birçok alanlarda yaşadığımız iptal edilme, engellenme, geciktirilme olaylarından dolayı maddi ve manevi açıdan zarar gördük. 18 Mart 2020'de DSÖ salgın sırasında talimatlara ve bazı sosyal hususlara değinerek ruh sağlığı ve psikososyal sağlık endişesini belirleyen bir rapor yayınlayarak uluslararası kamuyu uyardı.⁴⁴

Eğitim

Salgın dünya genelinde okulların kapanmasına neden oldu. BM Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütünün yayınladığı rapora göre 191 ülkede okullar, üniversiteler kapatılmış olup, 1.6 milyar öğrenci etkilendi. Bu dünyadaki öğrenci sayısının 91.3% i kapsıyor. Ve sayı geçtikçe artıyor. Etkilenen öğrenciler içinde bir çoğu yükseköğretim öncesi eğitimde eğitim görmekte çocuklar olduğu belirlendi.⁴⁵

Bazı ülkelerde okullar uzaktan eğitime geçti.⁴⁶ Eğitim kalitesinin düşük olması, sınav konusundaki zorluklar, öğrencilerin çalışma ve derse odaklanamama gibi sıkıntıları dijital eğitimin uzun süredir tartışıldığı konulardır. Yeni eğitim uzaktan devam etsede, ancak çok sıkıntıları vardır. Buna ek olarak uygulamalı dersler ertelendi veya iptal edildi, stajlar ertelenerek öğrencilerin üniversite bitirme tarihi gecikti. Uzaktan eğitimde ders süresinin kısa olması, soru sormadaki sıkıntılarda eğitime büyük ölçüde olumsuzluklar getirdi.⁴⁷

Sadece bir TV olan ailelerde, farklı kanallarda devam eden iki farklı dersi takip edecek iki çocuğun zaman ayarlama konusundaki zorlukları da düşünülmesi gereken hususlardır. Sinyal erişimi, üniversite öğrencilerinin bilgisayar yada yeterli internet paketi olmamasıda bu dönemki eğitimde başarı oranını düşürecektir.

⁴⁴ "COVID-19 salgını sırasında akıl sağlığı ve psikososyal konular", "[Mental health and psychosocial considerations during the COVID-19 outbreak](#)", DSÖ raporu, 2020\03\10

⁴⁵ "Koronavirus'un neden olduğu okul kapanışları", "[School closures caused by Coronavirus](#)", UNESCO, 2020\04\07

⁴⁶ » 5 Soru: Koronavirüs (COVID-19) Salgınının Eğitim ve Öğretmenlere Etkisi, SETAV, Mustafa Altunel, 2020\03\29

⁴⁷ [Türkiye'de Koronavirüsün Eğitime Etkileri – I](#), Eğitim Reformu Girişimi, Burcu Meltem Arık, 2020\03\16

İnternet yapılanması gelişmeyen, ailelerde dijital cihazlar olmayan ülkelerde uzaktan eğitimin uygulanması imkansızdır. Okullar kapanacak ve öğrenciler pandemi sonrasına kadar beklemek zorunda kalacak.⁴⁸ Bunun yanı sıra dijital eğitim başlarken, uzaktan eğitim uygulamalarının bilgi güvenlik sorunu da dikkat edilmesi gereken önemli husustur. Zoom uygulaması da bunun bir örneğidir. Zoom Çin menşeli, pandemi sonrası çok popüler olan video toplantı ve telekonferans uygulamasıdır. Ancak bu uygulama güvenlik sorunu nedeniyle New York'ta kullanıma yasaklandı.⁴⁹ Uzmanlar Zoom yanlış yönlendirme tabirleri kullanarak kullanıcıları kandırdığını, aslında dendiği gibi "END-TO-END ENCRYPTED" güvenlik yöntemi kullanmadığını uyardı. Ayrıca öğretmen ve öğrenci bilgileri ve konuşma detaylarına üçüncü tarafın erişim ihtimali yüksektir. Çin dijital eğitim kalitesini de indirmiştir⁵⁰

Din

Camiler, kiliseler ve diğer ibadet yerleri kapandı. Toplu ibadetlere, Cuma namazı, umre gibi ibadetlere ara verildi.⁵¹ Kâbe ziyarete kapandı.⁵² İnsanlar inançlarını yaşayabilme ortamından uzaklaştı. Bu da virüsün getirdiği zararlar sırasındadır.⁵³

Sosyal ilişki, seyahat gibi kişisel ihtiyaçlarının engellenmesi de virüsün olumsuz etkileridir. Ayrıca bazı ülkelerde boşanma oranının artması,⁵⁴ arkadaşlar ve akrabalar arası görüşmelerin engellenmesi, akrabaların vefatı, düğünlerin ertelenmesi dünyada

⁴⁸ "Koronavirus Eğitimin Dijital Değişimini Ortaya Çıkıyor", "[The Coronavirus Exposes Education's Digital Divide](#)", New York Times haber sitesi, 2020\03\17

⁴⁹ [Zoom uygulamasının kullanımına yasak geldi](#), Hurriyet haber sitesi, 2020\04\06

⁵⁰ "Zoom uygulaması Uçtan Uca Şifrelemeyi Desteklemiyor", "[Zoom Meetings Do Not Support End-to-End Encryption](#)", The Intercept habet sitesi, 2020\03\31

⁵¹ "Diyamet camilere toplamayla yasakladı ve cuma namazına ara verildi", "[Turkey's Diyanet bans prayer gatherings, Friday prayers at mosques due to coronavirus](#)", Daily Sabah haber sitesi, 2020\03\16

⁵² "Koronavirüsü salgını nedeniyle Mescid i Haram ziyaretçilerden boşaltıldı", "[إخلاء صحن الطواف بالحرم المكي](#)", "[بسيب كورونا](#)", Aljazeera haber sitesi, 2020\03\05

⁵³ "Koronavirüsün yayılmasıyla mücadele etmek için kiliseler, camiler ve tapınaklar ne yapıyor", "[What churches, mosques and temples are doing to fight the spread of coronavirus](#)", CNN haber sitesi, 2020\03\14

⁵⁴ "Çiftlerin koronavirüs karantinasından çıkmasıyla Çin'in boşanma oranları artıyor", "[China's divorce rates rise as couples emerge from coronavirus quarantine](#)", Global News haber sitesi, 2020\04\06

sosyal yaşam stilini altüst etti.⁵⁵ Uzaktaki ailesinden endişe etmek, pandemiye ilişkin haberlerden etkilenecek endişenin dahada artması ruhsal hastalıklara neden oldu.⁵⁶

COVID-19'un Ülkeler Üzerindeki Ekonomik Etkileri

COVID-19 dünya çapında pandemi olarak ilan edilip kısa süre içinde 40 ülke IMF'den borç talebinde bulundu.⁵⁷ İşsizlik Amerika'da 6.65 milyona ulaştı⁵⁸ ve rekor kırarak, küresel kriz haline yükseliyor.⁵⁹ İşsizlik, ticaretlerin iflas etmesi, üretimin durması tüm devletlerde yaşadığımız olaydır.⁶⁰ Uçuşların iptal olması, sosyal izole, insanların evlerde karantine alınması sonucu petrol fiyatları düştü.⁶¹ İtalya, İspanya ve Fransa gibi büyük devletler bile pandemiden geçinme yardımları için AB'ye başvurdu.⁶² Pandemiden geçinmek için ekonomik çözüm bulmak AB'nin bir aydır tartıştığı ve hala çözemediği bir konudur.⁶³

Karmaşık tedarik zincirleri, yaygın fabrika kapanışları ve bileşenleri limanlardan ve sınır ötesi taşıma problemleri nedeniyle bozuldu. Acil sosyal mesafe önlemleri, insanların evde kalmaları ve harcamaların iptal edilmesi ticari geliri sekteye uğrattı; zorunlu olmayan işletmeler kapılarını kapattı.⁶⁴ Birkaç gün sonra, Dünya Ticaret Örgütü yıl için

⁵⁵ "COVIDivoces' ve 'Coronababies': Kilitlenme Sırasında Yaşam", "[Of 'COVIDivoces' and 'Coronababies': Life During a Lockdown](#)", New York Times haber sitesi, 2020\03\27

⁵⁶ "COVID-19: Koronavirüs pandemisinin ruh sağlığı üzerindeki etkisi", "[COVID-19: the impact of the coronavirus pandemic on mental health](#)", Neurocentral haber sitesi, 2020\03\23

⁵⁷ "IMF: Koronavirüs'un ekonomik etkisi 'şiddetli olacak', en azından Büyük Durgunluk kadar kötü", "[Coronavirus economic impact 'will be severe,' at least as bad as Great Recession, says IMF](#)", FORTUNE haber sitesi, 2020\03\23

⁵⁸ "Koronavirüs: Ekonomik etki için görsel bir rehber", "[Coronavirus: A visual guide to the economic impact](#)", BBC haber sitesi, 2020\04\03

⁵⁹ "İş Büyümesinin On Yılı Bir Pandemi ile Geri Alındı", "[Decade of Job Growth Comes to an End, Undone by a Pandemic](#)", New York Times haber sitesi, 2020\04\03

⁶⁰ "Küresel durgunluk kaçınılmaz görünmeye başlıyor", "[Global recession is starting to look inevitable](#)", CNN haber sitesi, 2020\03\10

⁶¹ "Petrol Fiyatları Düştü", "[Oil Prices Drop on Increasing Stockpiles, Demand Fears](#)", The Wall Street Journal haber sitesi, 2020\04\01

⁶² "ECR risk uzmanları başka bir mali krizi bekliyor", "[ECR risk experts contemplate another financial crisis](#)", Euromoney haber sitesi, 2020\03\20

⁶³ "Avrupa Koronavirüs Tepkisi Üzerinden Kuzey ve Güney Arasında Yırtılmış", "[Europe Is Torn Between North and South Over Coronavirus Response](#)", Foreign Policy sitesi, 2020\03\30

⁶⁴ "DTÖ Şefi: Koronavirüs Global Ticareti Yavaşlattıkça Tıbbi İhracat Kritik Durumda", "[WTO Chief: Medical Exports Are Critical as the Coronavirus Slows Global Trade](#)", Barrons haber sitesi, 2020\04\06

ticaret tahminini yayınlayacak. En iyi senaryoda bile, ticaretin, ticaret hacimlerinin% 12 daralarak 2009'da olduğundan daha keskin bir düşüş göstermesi muhtemeldir.⁶⁵

28 Şubat 2020, başlayan borsa düşüşü hala devam etmekte, ilk düşüş asya ülkelerinden başladı. Genellikle borsa çöküşü durgunluğa neden olur. Bu bir pandemi ve ters çevrilmiş verim eğrisi ile birleştirildiğinde daha da olasıdır. Yatırımcılar dünyaya bu piyasa sinyaliyle gelecek ay boyunca korona virüsün etkisi konusunda endişeli olduklarını söylediler ve bir aylık faturalarda 10 yıllık nottan daha yüksek bir getiri talep ettiler. Küçük yatırımcı ve şirketler iflas etme tehlikesi altındadır.⁶⁶ Dow Jones ve S&P 500 borsalarında en düşük rekoru kırdı. Netice tüm dünyada işsizlik, GDP'in düşmesi, ticaretin durgunluğu yaşandı.⁶⁷

İşsizlikte pandeminin getirdiği diğer zararlarındandır. BM yayınladığı bir raporda borsa düşüşü, ihtiyaçların değişimi, şirket ve firmaların kapanması, okulların uzaktan eğitime geçmesi sonucunda 25 milyon insanın işini kaybedeceğini tahmin ettiklerini açıkladı.⁶⁸

8 Nisan Ekonomist İstihbarat Birimi tarafından yayınlanan bir raporda, COVID-19 salgını bu yıl küresel ekonomiyi %2,5 küçültmesi bekleniyor. En kötü durumda salgının kontrol altına alınması, gelişmiş ülkelerin mali gelirlerini azaltır ve kamu harcamalarını önemli ölçüde arttırdığı takdirde bile devlet borç krizinin olasılığı daha yüksektir.⁶⁹ Pandeminin yarattığı bu ekonomi zararda kazanan Çin olacaktı. Çünkü Çin virüs salgınının bittiğini açıklayarak üretimi yeniden başladı.⁷⁰ Çin bütün küresel üretim durgunluğunda para kazanma fırsatı bulup, 1 Mart, Salgın daha geçmeden, Doğu Türkistan'dan üretimi canlandırma adına zorla getirdiği gençlerle tüm sektörlerde üretime başlattı.⁷¹ Sanki Çin

⁶⁵ "DTÖ Şefi: Koronavirus Global Ticareti Yavaşlattıkça Tıbbi İhracat Kritik Durumda", "[WTO Chief: Medical Exports Are Critical as the Coronavirus Slows Global Trade](#)", Barrons haber sitesi, 2020\04\06

⁶⁶ "2020 Borsa Çöküşü: Gerçekler, Nedenleri, Etkileri", "[2020 Stock Market Crash: Facts, Causes, Effects](#)", The Balance haber sitesi, 2020\03\17

⁶⁷ "Bugün Borsa: 6 Nisan 2020 Dow, S&P Canlı Güncellemeleri", "[Stock Market Today: Dow, S&P Live Updates for April 6, 2020](#)", Bloomberg haber sitesi, 2020\04\05

⁶⁸ "BM: Koronavirüs nedeniyle 24 milyon iş kaybedilebilir", "[UN: 24 million jobs could be lost because of coronavirus](#)", DW haber sitesi, 2020\03\18

⁶⁹ "Yeni taç salgını bu yıl küresel ekonomiyi% 2,5 azaltacak", "[新冠疫情将令今年全球经济萎缩2.5%](#)", Reuters haber sitesi, 2020\04\08

⁷⁰ "Uyarı! Yeni Koronavirüs Salgını Durumunun Önlenmesi ve Kontrolünün Daha Fazla Düzenlenmesi Hakkında Duyuru", "[重要通知! 关于进一步规范新冠肺炎疫情防控、全面恢复生产生活秩序的公告](#)", The Paper (澎湃), 2020\04\02

⁷¹ "316 göçmen işçi, Hotan Havalimanı'ndan Diğer İllere Uçuş Yaptı", "[今天316名务工人员乘包机从和田机场赴内地就业](#)", Çin Gündemi (中国日报) haber sitesi, 2020\03\01

salgın geçmeden halkını böyle tehlikeye atarak, öngörülen ekonomik krizinden dünyanın kurtarıcısı olmayı umuyor.

Küresel karantina ve sokağa çıkma yasağı yüzünden Petrol pazarı tarihteki gelebileceği en düşük noktadan daha da ileri giderek sıfırı gördü. Petrol firmaları iflas etti. Petrol depoları petrolle doldu. Dünya ekonomisinin en önemli parçası olan petrolda yaşanan bu kriz küresel ekonomiyi daha da zarara uğrattı.⁷² Elbette dünyanın en büyük petrol ithalat devleti Çin için bu iyi haber oldu.

COVID-19'un Ülkeler Üzerindeki Politik Etkileri

Virüs dünya genelinde politik bir kriz yaratmaya başladı. İktisatçılar, kriz analizcileri ve uzmanlar virüsün devletlerde ekonomik ve siyasal egemenliği sekteye uğratacağını tahmin ederek, İtalya gibi çökmüş devletlerde gelişmelerin bunu kanıtladığını söylüyor.⁷³ İran yetkililerinin ölümü,⁷⁴ ve İktidarın yıkılma ihtimalinin söylenmesi,⁷⁵ Avrupa Birliği'ndeki ihtilaflar sonucu AB'in üye devletlerdeki etkisini yitirmesi,⁷⁶ Çözüm bulunmazken AB'nin dağılma ihtimalinin gündeme gelmesi⁷⁷ Amerikan ekonomisinin zarara uğraması ve kendi gücünü kaybetmesi, Amerika ve Çin arasındaki çatışmalar,⁷⁸ küçük devlet başkanlarının destek adına Çin'i ziyaret ederek riskli şov yapmaları,⁷⁹ Türkiye'deki iktidar ve muhalefetin pandemi önlemleri ve bağış toplama konusundaki tartışmaları... Evet, Korona Virüsü her yerde panik yaratıyor!

Bunlar virüsün ön etkileri olsa, pandemi sonrası tipki 2008 yılında yaşandığı gibi iktisadi reform ede bilen ülkeler dünya siyasetinde karar alıcı olacak ve diğer ülkelerin ulusal,

⁷² <http://m.haber7.com/ekonomi/haber/2965861-petrol-fiyatlari-cakildi-tarihte-ilk-0-dolarin-altini-gordu>

⁷³ "ECR risk uzmanları başka bir mali krizi bekliyor", "[ECR risk experts contemplate another financial crisis](#)", Euromoney haber sitesi, 2020\03\20

⁷⁴ "İran'da Dışişleri danışmanı da dahil 124 vefat, seyahati durdurmak için güç kullanabilir", "[Iran: 124 dead from virus including FM's adviser, could use force to stop travel](#)", Times Of İsrail haber sitesi, 2020\03\06

⁷⁵ "Koronavirus ve İran: Rejimin Sonu mu?", "[Coronavirus & Iran: Regime's End?](#)", National Review haber sitesi, 2020\03\12

⁷⁶ "Koronavirus Avrupa Birliği için Kritik Bir Testtir", "[Coronavirus Is a Critical Test for the European Union](#)", Time haber sitesi, 2020\03\18

⁷⁷ "Avrupalı liderler koronavirüsün sendikalarının dağılmasına yol açabileceği konusunda uyardı", "[European leaders warn coronavirus could lead to the breakup of their union](#)", Washington Post haber sitesi, 2020\04\02

⁷⁸ "Pandemiden sonra ABD, Çin ve Asya", "[The US, China and Asia after the pandemic](#)", Bookings haber sitesi,

⁷⁹ "Çin ve Kamboçya: Koronavirüs Zamanında Aşk", "[China and Cambodia: Love in the Time of Coronavirus](#)", The Diplomat haber sitesi, 2020\02\06

uluslararası eğenmenliği ve hakları kısıtlanacak. Analizci ve araştırmacılara göre bu defa karar alıcıların başında Çin'in olması n görülmekte.⁸⁰ Buda virüsün diğerlkelere getirdiği büyük zararlardan biridir.

---

⁸⁰ “Çin, Amerika ve Pandemi Sonrası Uluslararası Düzen”, “[China, America, and the International Order after the Pandemic](#)”, War On The Rocks haber sitesi, 2020\03\24

Koronavirüsünün(COVID-19) Dünyaya Yayılması Üzerine Çin Tutumu

31 Ocak, 2020, DSÖ COVIN-19 virüsünü Çin'in verdiği sayı ve raporlar gereği, pandemi olarak görme tekliflerini reddederek, sadece küresel sağlık acil durumu ilan etmişti ve devletlerin virüs salgınından saklanmak amacıyla Çin'e sınırların kapatılmamasını önermişti.⁸¹ O gün dünya genelinde Çin hariç vaka sayısı 98 iken, 11 Martta DSÖ'nün virüsü pandemi olarak bildirdiği gün ise bu sayı 118319'a yükselmişti.⁸² Bugün dünyayı ekonomik ve sosyal krizlere boğan virüs ülkeleri hazırlıksız yakalamıştı. Çin ise bunu hala kendi menfaatine çevirme umudunda, sosyal medya propagandası, yardım eli uzatma ve asıl suçluyu bulma çalışmalarını başlattı.

26 Mart sonrası bütün dünyaya sınırlarını kapatan Çin'in zamanında sert önlemler alan ülkelere tepkileri:

- 23 Ocak'ta ABD, bütün acil olmayan personelinin ve aile üyelerinin virüsün yayıldığı Hubei eyaletindeki Wuhan şehrinden ayrılma talimatı verdi.
- 30 ocak ABD, 21 yaşın altındaki bütün personeli aile üyelerinin Çin'den ayrılmasını emretti.
- Hubei eyaletinde bulunan herhangi bir ABD vatandaşı, ABD'ye döndükten sonra 14 günlük karantinaya tabi tutulacağını söyledi.
- 31 Ocak, ABD, Australia, Singapore Çin'e yakın zamanda sefer edenlerin sınırdan girmesini yasakladı. Yeni Zelanda, İsrail Çin'den gelenlere sınır geçme

⁸¹ "DSÖ Koronavirüsü nedeniyle küresel sağlık acil durumu ilan etti", "[Coronavirus declared global health emergency by WHO](#)", BBC haber sitesi, 2020\01\31

⁸² "DSÖ Genel Direktörü, COVID-19 - 11 Mart 2020 hakkındaki medya toplantısında açılış konuşması yaptı", "[WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 11 March 2020](#)", Dünya Sağlık Örgütü resmi internet sayfası, 2020/03/11

yasağı ilan etti. Rusya ise sınırlarını kapattı. Diğer ülkelerde farklı seviyede önlemleri aldı.

- 26 Mart, Çin ise ABD'ye sınırlarını kapattı ve ABD'den daha sert önlemler almaya başladı.⁸³

Çin ise bu önlemlerin yersiz olduğunu ve abartıldığını, sadece panik yaratacağını ve bu paniğin asıl suçlusu ise Amerika olduğunu, DSÖ'nün pandemi olarak görmediğini ve sert önlemlerin yersiz olduğunu söyleyip suçladı.⁸⁴ Çin medyaları hükümetinin bu tepkilerinin izinden giderek, Amerika ve diğer önlem alan ülkelere saldırı başlattı.⁸⁵ 10 şubat Avustralya'nın Çin'den gelenlere sınırı kapatma kararını Çin medyası ırkçılığı olduğu ve gereksiz önlem olduğunu belirterek Amerikanın yolunu izlememesi gerektiğini, bunun DSÖ'nün bildirisini gereği aşırı tepki olduğunu belirtti. Ve 7 Mart'ta yayınlanan DSÖ raporuna göre Amerikada son bir hafta vaka sayısı 100 bini geçti.⁸⁶ Bu konuda İsveç ve Alman bilim adamları Çin'in pandemiyi dünyaya SARS gibi göstermeye çalıştığını, DSÖ'nün durumu hafife aldığını ve yayılma oranlarını gizleyerek, sonuçta diğer ülkeleri zor duruma soktuğunu öne sürüyor.⁸⁷

Sahte Raporlar

İran sağlık bakanı Kianuş Jahanpur'un dediği gibi Çin dünyaya "ACI ŞAKA" yapmıştı. Ölüm ve bulaşma oranlarının gizlenmesi sonucu dünyayı aslında önlenilmesi zor bir krize soktu.⁸⁸ İtalya başta olmak üzere ülkeler kendi ülkelerindeki virüsün yayılma ve ölüm oranlarına göre Çin'in yanlış bilgilendirmesi ve gerçeği çarpıtarak söylediklerini söylüyor. Southampton Üniversitesi'nin yaptığı araştırmaya göre Çin'in virüs hakkındaki

⁸³ "Çin Virüsü Yavaşlatmak İçin, Tüm Yabancıların Girişini Yasaklıyor", "[To Slow Virus, China Bars Entry by Almost All Foreigners](#)", New York Times haber sitesi, 2020\03\26

⁸⁴ "Koronavirüsü: Çin ABD'yi panik yapmak ve 'korkuyu yaymak' ile suçluyor", "[Coronavirus: China accuses US of causing panic and 'spreading fear'](#)", BBC haber sitesi, 2020\02\03

⁸⁵ "ABD umutlarını virüse mi bağladı?", [CRI TÜRK](#) haber sitesi, 2020\02\05

"Avustralya, ABD'nin yolundan ilerlemek zorunda mı?", [CRI TÜRK](#) haber sitesi, 2020\02\10

"Salgını korku dalgasına kim çeviriyor?", [CRI TÜRK](#) haber sitesi, 2020\02\05

⁸⁶ "Koronavirüsü Hastalığı 2019 (COVID-2019)", "[Coronavirus disease 2019 \(COVID-19\)](#)", Dünya Sağlık Örgütü resmi internet sayfası, 2020/04/02

⁸⁷ "Flaş Haber! İsveç, Almanya ve Çin'den araştırmacılar, DSÖ'nün Koronavirüsün Bulaşabilirliğini hafife aldığını söylüyor", "[Breaking News! Researchers From Sweden, Germany and China Say WHO Has Underestimated Transmissibility Of Coronavirus](#)", ThaiLand haber sitesi, 2020\02\14

⁸⁸ "İran Yetkilisi Çin'in Coronavirus bilgilerini 'Acı Şaka' Diye Adlandırdı", "[Iran Official Calls China's Coronavirus Numbers A 'Bitter Joke'](#)", Radio Farda haber sitesi, 2020/04/05

bilgileri gizlemek yerine, 3 hafta önce bildirmiş olsaydı, 95% oranda vakanın engellenebileceğini ifade ediyorlar.

23 ocak Wuhan belediye başkanının söylediğine göre, Çin'in işi ciddiye alarak, Wuhan şehrini karantına altına almadan önce, şehirden 5 milyon kişi şehri terk etmiş ve dünyaya yayılmıştı. İtalya, almanya ve amerika başta olmak üzere bir sürü ülke yüksek kurum yetkileri vaka ve ölü sayısının kasten düşük gösterilmesi ve önlem almada yanlış yönlendirmeye sebep olma konusunda Çin'i sorumlu tutuyor.⁸⁹

DSÖ'in en son raporlarına göre pandemi tüm dünyayı istila almış durumda, Amerika, İtalya ve İspanya gibi ülkelerde vaka sayısı virüsün ilk çıktığı Çin'den de artmış durumda, ölüm oranları ise Çinden daha büyük oranda, en yeni sitastikaya göre ölüm oranı 5.5% olduğu kanıtlanıyor. Bu Çin'in verdiği raporlara daki 2% ölüm oranından çok daha yüksektir.⁹⁰ Dünya üzerinde günlük ortalama vaka artışı 80 bin iken, toplam vaka sayısı:3.672.238 dir.⁹¹ Çinli görevlilerinin söylemlerine göre Wuhan'da bu sayı sifıra indirilmiş durumda olsada, uzmanlar bunun yanlış bilgilendirme olabileceğini öne sürmekte.⁹²

COVID-19 nedeniyle hayatını kaybedenlerin sayısı 254.045 iken bunun sadece 4642 kişi Çinde hayatını kaybedenlerdir. 28 Marttan bu yana günde ortalama 6000 insan pandemi nedeni ile hayatını kaybetmekte.⁹³

Tüm bunlara neden olan ve yalanları insanların hayatına maal olan Çin'in, virüsün dünyaya yayılması üzerine tutumu özür dilemek ve sorumluluğu üstlenmek yerine yalan söylemek, sorumluluğu başkalarına yüklemek, krizi fırsat olarak görüp dünyaya kalitesiz sağlık malzemeleri satmak oldu.

Sorumluluğu Başka Ükelere Yükleme Çabası:

⁸⁹ "Beyaz Saray'ın gizli bir rapor aldığı bildirildi: ÇKP salgın verileri yanlış", "[传白富获机密报告：中共疫情数据是假的](#)", Da Ci Yuan (大纪元) haber sitesi, 2020/04/02

⁹⁰ "Koronavirüsünün küresel ölüm oranı 5.5%", "[新冠肺炎全球致死率高达5.5%](#)", DonA haber sitesi, 2020/04/07

⁹¹ "Koronavirüsü Hastalığı 2019 (COVID-2019)", "[Coronavirus disease 2019 \(COVID-19\)](#)", Dünya Sağlık Örgütü resmi internet sayfası, 2020/05/07

⁹² "Çin'in Wuhan'daki koronavirüs zaferi iddiası umut getiriyor, ancak uzmanlar bunun erken olduğunu düşünüyor", "[China's Wuhan is touting 'zero' new coronavirus cases. But is the battle over?](#)", Washington Post haber sitesi, 2020/03/25

⁹³ "Koronavirüsü Hastalığı 2019 (COVID-2019)", "[Coronavirus disease 2019 \(COVID-19\)](#)", Dünya Sağlık Örgütü resmi internet sayfası, 2020/04/22

Çin dışişleri bakanlığı sözcüsü zhao li xian kendi twitter hesabında covit-19 virüsünün çin'de düzenlenen “Askeri Dünya Oyunlari” etkinliğine katılan amerikalı askerlerden kaynaklandığını söyledi,⁹⁴ bunu takiben pekin düşünce enstitü virüsün Çin'in dışından geldiğini söylemişti. Ama bu söyleyiş bir e-diplomatik çatışmaya neden olduktan sonra Çin dışişlerden bu virüsün kaynağının Çin olduğu hakkında beyanlar gelerek, önce yayınlanan Twetir silindi.⁹⁵ Brezilya cumhurbaşkanı Jair Bolsonaro'nun oğlu, meclis üyesi Eduardo Bolsonaro Çin'in virüsün yayılmasının sorumlusu olduğu hakkında tweet attıktan sonra çin diplomatı bolsonaro ailesinin Brezilya'nın en büyük zehri olduğunu ve amerikanin yolundan gitmemesi gerektiğini belirterek uyardı.⁹⁶ Sanki Çin virüsü kendi propaganda fırsatı bilerek, sosyal medyada karışık paylaşımlar ile virüsün dağılmasındaki suçunu unutmaya çalışıyordu. Çin'e göre kendisinden başka herkes suçludur, ve sahte ve kalitesiz sağlık malzemeleri, ve e-diplomasisi ile kendisini berat edebilecek sanıyor.

31 Mart Çin ve Amerika diplomatları arasındaki twitter savaşından sonra, Xi JinPing Trump ile gerçekleştiren telefon görüşmesinde, kendi görevlilerini yalan mesaj yaymaktan engelleyeceğini vaad etti. Ve Çin'in dünyayı aptal sanma numarasına ara verilmiş oldu.⁹⁷

İndirimli Sağlık Yardımı

‘Teşekkürler, Çin!’ Meksika Çin'in sağlık yardımına sevinçle teşekkür ediyor.⁹⁸ Ülkelerde vaka sayısının yükselmesi sonucu, sağlık malzemelerine ihtiyaç arttı. Bazı devletler krizin aslı sorumlusu Çin'i yardım göndermeye çağırdı.⁹⁹ Çin bunu bir ticari ve

⁹⁴ “Çin Coronavirüs Propaganda Savaşında Yenmek Üzere”, “[China Is Fighting the Coronavirus Propaganda War to Win](#)”, Foreign Policy dergisi, 2020\03\20

⁹⁵ “Çin'in Coronavirus Yanlış Bilgi Kampanyası Suçu Önlemek İstiyor”, “[China's Coronavirus Misinformation Campaign Seeks to Avoid Blame](#)”, Foreign Policy dergisi, 2020\03\30

⁹⁶ “Bolsonaro'un oğlu Çin'i Coronavirüs Krizi İçin Suçlayarak Küstürdü”, “[Bolsonaro's son enrages Beijing by blaming China for coronavirus crisis | Coronavirus outbreak](#)” The Guardian haber sitesi, 2020\03\19

⁹⁷ “Xi JinPing Trump'a yalan mesajları engellemeye söz verdi”, “[传习近平向特朗普承诺遏制虚假信息宣传](#)”, RFI haber sitesi, 2020\04\01

⁹⁸ “Teşekkürler Çin !!! Meksika coronavirus tıbbi malzeme için minnettar”, “[Thank you China!!! Mexico grateful for coronavirus medical supplies](#)”, Reuters haber sitesi, 2020\04\01

⁹⁹ “Çin yerli coronavirus enfeksiyonları düştüğünde yurt dışına doktorlar ve maskeler gönderiyor”, “[China sends doctors and masks overseas as domestic coronavirus infections drop](#)”, The Guadian haber sitesi, 2020\03\19

diplomasi fırsata çevirerek, indirimli sağlık malzemeleri göndermeye başladı. Test kitleri, maskeler ve başka malzemelerin az bir kısmı Çin'in bedava yardımı olsa da, ancak devletler ihtiyaçlarını karşılayabilmek için Çin'deki özel fabrikalardan çok miktarda sağlık malzemeleri satın almak zorundadır. Çin bu ticaretle 1.4 milyar kazandı ve hala kazanmaya devam ediyor.¹⁰⁰ Ama Çin Türkiye dahil tıbbi malzemeler ihracatı yapan ülkelerdeki medyada iş ortakları vasiyetiyle bu malzemeleri "bedava" göndermiş gibi bir hava yaratmaya çalışıyor. Bir de malzemelerin kalitesinde endişeler devam etmekteyken, Türkiye ve birkaç Avrupa ülkelerinin satın aldığı test kitlerinin doğruluk oranı %30'un altında olduğu ve hiçbir işe yaramadığını bildirdiler.¹⁰¹ Avrupa ülkeleri pandemide Çin'le iş birliği yapmaktan pişman olmuştu. Slovakya satın aldığı 1.2 milyon test kitinin kalitesiz olduğunu açıkladı. Çin dışişleri sözcüsü ise, test kitlerinin kalitesinden şikayet eden devletlerin kullanım yönteminde hata olduğunu söyledi ve bu devletleri işi politikaya götürmekle suçladı.¹⁰² Ama İspanya'ya gönderen sağlık malzemelerinin çoğunun kalitesiz ve test kitlerinin ise doğruluk oranının düşük olduğu açıklaması sonrası, köşeye sıkışan Çin bu kalitesiz "indirimli" malzemeleri değiştirmek zorunda kaldı ve suçun kendi firmalarında olduğunu kabul etti.¹⁰³ Daha korkunç olanı ise İngiltere'nin satın aldığı test kitlerinde COVID-19 tespit edilerek iade edildi.¹⁰⁴ Bu malzemelerin sağlık sertifikalarında sorun olmakla beraber, ruhsatlarının yeni olduğu ortaya çıktı. Çin birkaç hafta önce hükümeti kendi ekonomi ve politik menfaati için, dünyayı bir defa riske atarak, yeni sertifikalı, yetersiz firmaları ve denetlenmemiş malzemeleri uluslararası pazara ihracat ederek 11 devlete test kitleri gönderdikleri için kendini övmüştü.¹⁰⁵ Nihayet bu yardımlar reddedilmekle sonuçlandırıldı.¹⁰⁶

¹⁰⁰ <https://www.milligazete.com.tr/haber/4136586/koronavirus-cine-yaradi-4-milyar-maske-ihrac-ettiler>

¹⁰¹ "Çin'den milyonlarca koronavirüs testi satın alındı - ancak ARIZALI olma endişesi", "[Millions of coronavirus tests bought from China – but fears they are FAULTY](#)", EXPRESS haber sitesi, 2020\04\01

¹⁰² "Avrupa koronavirüs testinde Çin'e döndü, Ama neden pişman oldu? ", "[Europe turned to China for coronavirus testing help. Why some are now regretting it](#)", FORTUNE haber sitesi, 2020\04\01

¹⁰³ "Çin Firması Noble Bioeasy'den Kusurlu COVID-19 Testleri", "[Flawed COVID-19 Tests from China Noble Bioeasy](#)", DARKDAILY haber sitesi, 2020\04\03

¹⁰⁴ "COVID-19 ile bulaşık kitlerin engellediği koronavirüs test çabası", "[Coronavirus testing effort hampered by kits contaminated with COVID-19](#)", TELEGRAPH haber sitesi, 2020\03\30

¹⁰⁵ "Çin, doğruluk sorgulandıktan sonra koronavirüs test kiti ihracatına kenetlendi", "[China clamps down on coronavirus test kit exports after accuracy questioned](#)", REUTERS haber sitesi, 2020\04\01

¹⁰⁶ "Çin'in koronavirüs kaynakları reddediliyor - pandemide kaliteyi nasıl sağlıyoruz?", "[China's coronavirus supplies are being rejected — how do we ensure quality in a pandemic?](#)", ABC haber sitesi, 2020\04\06

Özet:

Çin virüsünün yayılması ile DSÖ'ye eksik raporlar ve yalan bilgiler vererek, Wuhan şehrine gitmesini kısıtlayarak virüsün pandemi olarak bildirilmesini geciktirdi,¹⁰⁷ erken önlemler alan Almanya, Avustralya, Amerika gibi ülkeleri eleştirerek önlemi abarttığını, dünyayı paniğe soktuğunu söyledi ve dünyaya durumu SARS salgını ile aynı seviyedeymiş gibi göstererek aldattı.

Başlangıçta başka ülkelerin önlemlerine abartı ve DSÖ'nin önerilerine karşı diye suçlayan Çin, şimdi ise dünyaya sınırını kapatmış durumda.¹⁰⁸ yurt dışında eğitim gören 1.4 milyon çinli öğrencilerin de dönüşüne izin verilmedi.¹⁰⁹ Bu yalanlardan dolayı zararlara uğrayan ülke ve hükümetler sorumluluğunu Çin'den arıyor, haklı olarak cevap bekliyor. Çin ise beklenenin tam tersine hükümet ve devlet adamlarına saldırarak kendini korumaya çalıştı. sorumlu olduğu hatayı düzeltmeye çalışmak bir yana, bu krizi ABD ve Avrupa düşmanlığı için propaganda haline dönüştürmeyi başardı.

Başlangıçta ABD ve Avrupa'yı sert önlemler almakla suçlarken, şimdi ise yetersiz önlemler aldıklarından müsebbib virüsün yayıldığını söyledi, Avrupa'ya virüsün yayılmasından kendisi yerine Almanya'yı sorumlu tuttu.¹¹⁰

Virüsün yayılmasına neden olduğu ve Çin'den gelen bir virüs olma gerçeğini bulanıklaştırmak adına çalışmalarda bulundu, yalan haber ve trol hesaplar ile sanki virüsün Çin'den çıkmamış gibi hava yaratmaya çalıştı.¹¹¹

Çin'in baştan beri yaptığı insanın canını imajına tercih etmektir. Asıl en korkunç olan şey ne veba nede virüs, korkunç olan Çinin kendi vatandaşlarına ve dünya halkına karşı sürdürdüğü bencili zihniyettir.

¹⁰⁷ "DSÖ Çin'in Coronavirus Suç Ortağı Nasıl Oldu", "[How WHO Became China's Accomplice in the Coronavirus Pandemic](#)", Foreign Policy dergisi, 2020\04\02

¹⁰⁸ "Avustralya, ABD'nin yolundan ilerlemek zorunda mı?", [CRI TÜRK](#) haber sitesi, 2020\02\10

¹⁰⁹ "Koronavirüsü Çinli, Öğrencileri Pekin'in Kararsızlığına Bağlıyor", "[Coronavirus Strands China's Students, in a Dilemma for Beijing](#)", New York Times haber sitesi, 2020\04\06

¹¹⁰ "Flaş Haber! İsveç, Almanya ve Çin'den araştırmacılar, DSÖ'nün Coronavirüsün Bulaşabilirliğini hafife aldığını söylüyor", "[Breaking News! Researchers From Sweden, Germany and China Say WHO Has Underestimated Transmissibility Of Coronavirus](#)", ThaiLand haber sitesi, 2020\02\14

¹¹¹ "Çin'in Tehlikeli Twitter Propaganda Campanyası", "[China's Dangerous Twitter Propaganda Campaign](#)", Foreign Policy dergisi, 2020\03\26

Fikir özgürlüğüne karşı çıkması, imajı için virüsü engelleyebilecek ilk ayı yalanlar ile geciktirmesi, şimdi ise tüm dünya ülkelerine sanki onlar sorumlu muşçasına saldırması ve bununla imajini düzeltebileceklerini sanmasıdır.

Çin bu zihniyeti devam ettirdikçe dünya ve insanlığa daha büyük zararlar verecek ve insanlığın virüsü olmaya asya'nın hasta adamı olmaya devam edecektir.

Pandemi ve Çin Hegemonyası

Tıpkı 700 sene öncesinde tüm dünyanın başına bela olan ‘Kara Ölüm’ün yayıldığı ipek yolu yeniden ilk açılışında, COVIN-19 virüsünü ihracat etmişti.¹¹² Bu salgın bildiğimiz gibi küresel pandemiye neden oldu, ekonomi kriz burnumuzun önüne geldi. IMF başkanının 3 Nisan konuşmasında 85 ülke IMF’den acil yardım talep etti.¹¹³ Tüm devletlerde şirketler ve firmalar kapatılmışken, 28 Mart Çin 98% firmalarının üretime döndüğünü açıkladı. Çin medyalarında yayınlanan beyanlara göre çalışanların çoğunu Doğu Türkistan’daki toplama kamplarından yeniden zorla getirilmiş Uygur türkleri oluşturuyor, onların hayatının riske atılmış durumda.¹¹⁴ Diğer ülkelerden farklı şekilde Çin yine kendi menfaati için bir şeyleri planlıyordu. Gücünü yitirmiş ABD’yi, ihtilaf ve tartışmalara batan AB’yi görmek Çin rüyasıydı.

Salgın daha geçmeden üretime geçen Çin sağlık malzeme ticaretinde para kazanmaya başladı, Çin gümrük görevlisinin açıklamasına göre 1 Marttan bu yana 50 ülkeye satış gerçekleştirildi, 3.86 milyar maske, 37.5 milyon adet koruyucu giysi, 16.000 solunum cihazı ve 2.84 milyon Korona Virüs test kiti ihraç edildi. Bu ihracatın değeri 1.4 milyar dolar olduğu kaydedildi. Ama Çin’in sosyal medya troll ekipleri, ülkelerdeki diplomatları, ve satın aldığı medyalar bu malzemeleri devletlere hibe olarak gönderilmiş gibi göstermeye çalışıyor.

¹¹² “‘Çin Virüsü’ Yeni İpek Yolundan Yayıldı”, [“The ‘Chinese Virus’ Spread Along the New Silk Road”](#), Foreign Policy sitesi, 2020\04\06

¹¹³ “IMF Başkanı: 85 ülkeden emsalsiz acil durum fon talebi”, [“IMF总裁：史无前例的收到85国紧急资金请求”](#), CN News haber sitesi, 2020\04\06

¹¹⁴ “Köle İşgücü Raporlarıyla Karşı Karşılaşan Çin, Büyük Sanayi İşletmelerinin% 98’inin İşe Başladı”, [“Facing Slave Labor Reports, China Claims 98% of Large Industrial Businesses Are Back at Work”](#), Breitbart haber sitesi, 2020\04\02

Çin'e göre Türkiye ve tüm dünyada olup bitenlerde hiç sorumluluğu yoktur.¹¹⁵ Durum Türkiye'de de aynı, 20 Nisanda Türkiye'de vaka sayısı 86 bini geçti.¹¹⁶ 23 Mart, Çin'den Atatürk adına hibe test kitleri gönderildi, açıklamaya göre sayı 2 milyona ulaşacak. 50 bin test kiti Atatürk'ün adına hibe olsada diğerleri indirimliydi. 16 dolarlık kitler 4 dolardan satıldı.¹¹⁷ Ayrıca Çin sağlık yardımıyla beraber, medyalarda Türk halkını aptal sanmışçısına "Başarı Hikayesini" yayınlıyor ve kendini Türk dostu göstermeye çalışıyordu¹¹⁸ Ancak Çin'in bu numarasıda tutmadı. Atatürkün parasını ödediği test kitleri bozuk Çıktı. Maske ve diğer malzemelerde pek işe yaramadı.¹¹⁹ "Atatürk adına hibe edildi" konusu Çin'in Türkiye'deki iş ortaklarının yalanıydı.

Sağlık Bakanı Fahrettin Koca Çin'den gelen kitlerin ücretinin: Mustafa Kemal Atatürk tarafından ödendiği yönündeki iddianın gerçek olmadığını belirterek, "Kitleri gerekli ücreti ödeyip satın aldık" diye cevap verdi.¹²⁰

Çin'in koronavirüsü pandemisinde yalnız kalmama yaptırımı çoktan başlamıştı, önce Mongolia olmak üzere Kamboçya, Pakistan ve diğer küçük ülkelerin başkanları Çin'i ziyaret etmesi ve sınırın kapatılmasını geciktirerek yalakalık numarası yapması,¹²¹ sonra Mısır daha ilerde giderek pandemi zamanında Çin'den seyahatçileri kabul edeceklerini açıkladı.¹²² bu devletler kendi vatandaşlarının hayatını riske atarak, pandemiden sonraki dünya için hazırlık yapmakta olduğunu gösteriyor.¹²³

¹¹⁵ "[Çin'in ucuz yalanları dünyayı kabusa çevirdi](#)" Haber7 haber sitesi, 2020\04\07

¹¹⁶ [TC Sağlık Bakanlığı Korona Tablosu](#)

¹¹⁷ "[İşte Çin'in gönderdiği hızlı tanı kitinde ortaya çıkan 'Mustafa Kemal' detayı](#)", TELE1 haber sitesi, 2020\03\23

¹¹⁸ "[Çin İstanbul Başkonsolosu Milliyet'e yazdı: Çin'in salgınla mücadelesi -1-](#)", Milliyet haber sitesi, 2020\04\02

¹¹⁹ "[Koronavirüs Çin'e yaradı! 4 milyar maske ihraç ettiler](#)", Millî Gazete haber sitesi, 2020\04\06

¹²⁰ "[Bakan Koca'dan 'Çin'den gelen kitlerin parasını Atatürk ödedi' iddiasına cevap!](#)" Haber7 haber sitesi, 2020\03\23

¹²¹ "Çin gezisinden sonra Moğolistan cumhurbaşkanı karantina altında", "[Mongolian president under quarantine after China trip](#)" Asian Review haber sitesi, 2020\02\29

"Pakistan cumhurbaşkanı COVID-19 salgını sırasında Çin'i ziyaret etti", "[Pakistani president visits China amid COVID-19 pandemic](#)", Anadolu Ajansı haber sitesi, 2020\03\16

"Çin: Kamboçya Başbakanı Hun Sen Çin'i ziyaret edecek", "[China says Cambodia Prime Minister Hun Sen to visit China](#)", Reuters haber sitesi, 2020\02\29

¹²² "Düşük sayılarla ve birinin ölümüyle .. Mısır Koronavirüsüne rağmen turist kabul ediyor", "[مع انخفاض أعدادهم و وفاة أحدهم.. مصر تستقبل السياح رغم فيروس كورونا](#)", Aljazeera haber sitesi, 2020\03\10

¹²³ "Hun Sen Xi Jinping'in Vesayeti Altında Kamboçya Tarihini Yeniden Yazıyor", "[Hun Sen Is Rewriting Cambodian History Under Xi Jinping's Tutelage](#)", Foreign Policy sitesi, 2020\03\10

Avrupa Birliği dışişleri bakanı Josep Borrell'in dediği gibi dünya çoktan değişmeye başladı.¹²⁴ Çin pandemini Avrupa'da güç kazanma aracı olarak kullanma fırsatını buldu. Avrupa Birliği Korona Virüsü pandemisinde kendi gücü ve etkisini yitirmiştir. Üye devletlerin önlemler ve kararlarda farklı fikirlerinden dolayı uygulamalar gecikmiş durumda.¹²⁵ Sırbistan ve İtalya gibi ülkeler ekonominin çökmesi ve sağlık hazırlığın yetersizliği neticesinde, Çin'in yardımını kabul etmek zorunda kaldı.¹²⁶ Çin sağlık yardımı vererek Sırbistan ile ilişkisini daha da sıklaştırdı.¹²⁷

İtalya'nın dostu gibi görünerek suçunu gizlemeye çalıştı.¹²⁸ Çin yine İngiltere başta olmak üzere Avrupa'daki birçok ülkeye sağlık yardımı ve personellerini gönderdi. Tıbbi malzemelerde indirimli fiyat verdi.¹²⁹ Bu çabalar Çin'in imaj düzeltme ve güç kazanma, devletlerin egemenliğine el atma yöntemidir.¹³⁰

Çin'e göre bu devletler Avrupa'ya giriş kapısıydı, Bu vesile ile ABD kendi sıkıntıları ile meşgulken Çin Avrupa'da yumuşak gücünü çoğalatabilecekti.¹³¹ Ama uzun zaman geçmeden bu ülkeler kalitesiz malzemelerden şikayet ederek pişman olduğunu belirterek AB meclisinde ortak çare bulmaya yöneldi.¹³² Çin'in 'Made in China' oyunu kalitesizlik yüzünden bozulmuştu.

¹²⁴ "Koronavirüsü salgını ve yarattığı yeni dünya", "[The Coronavirus pandemic and the new world it is creating](#)", Avrupa Birliği resmi web sitesi, 2020\03\24

¹²⁵ "Koronavirüsü Avrupa Birliği için Kritik Bir Testtir", "[Coronavirus Is a Critical Test for the European Union](#)", Time internet sitesi, 2020\03\18

¹²⁶ "Çin, COVID-19 ile savaşmak için İtalya'ya doktor ve tıbbi malzeme gönderdi", "[China sends doctors and medical supplies to Italy to fight COVID-19](#)", World Economic Forum haber sitesi, 2020\03\16

"Çin Sırbistan'a koronavirüs yayılmasını durdurmak için yardım gönderdi", "[China sends Serbia help to halt coronavirus spreading](#)", Reuters haber sitesi, 2020\03\21

¹²⁷ "Bir Pandemi Çin ve Sırbistan'ı Nasıl Yaklaştırdı", "[How a Pandemic Drew China and Serbia Closer](#)", The Diplomat haber sitesi, 2020\03\27

¹²⁸ "İtalya'da Çin, AB ve NATO'yu itibarsızlaştırmak için bilgi savaşını yönetirerek yardım gönderiyor", "[In Italy, China Is Sending Aid While Waging Information Warfare to Discredit the EU and NATO](#)", Foreign Policy sitesi, 2020\03\31

¹²⁹ "Çinli ekip ve ekipman virüs savaşını desteklemek için İngiltere'ye geliyor", "[Chinese team and equipment arrive in UK to support virus fight](#)", China daily haber sitesi, 2020\03\29

¹³⁰ "Çin, İtalya ve COVID-19: Yardımsever Destek mi, Stratejik Dalgalanma mı?", "[China, Italy and COVID-19: Benevolent Support or Strategic Surge?](#)", Uluslararası İlişkiler Enstitüsü internet sitesi, 2020\03\26

¹³¹ "Sağlık İpek Yolu:' Çin Avrupa'ya koronavirüs yardımı yağıdırıyor, her ikisi de Trump'ı ayırıyor" "[Health Silk Road: China showers Europe with coronavirus aid as both spar with Trump](#)", Fortune haber sitesi, 2020\02\19

¹³² "Avrupa, koronavirüs testi yardımı için Çin'e döndüştü. Neden sonra bazıları pişman oluyor", "[Europe turned to China for coronavirus testing help. Why some are now regretting it](#)", Fortune haber sitesi, 2020\04\01

Pandemi Sonrası Çin Rüyası

Herkesin bildiği Çin'in borçlandırma diplomasisi dünyada hegemonya kazanmanın en sinsi ve kolay yollarından biridir. Kendini hala "Gelişmekte olan ülke" diye tanımlayan Çin dünyada gelişmiş ülkeler dahil birçok ülkeye borç vererek sonunda onların egemenliğine el atıyor. Sri Lanka da bunun bir canlı örneğidir. COVID-19 pandemisinde önlem almak yerine Çin'e yalakalık yapmakla meşgul olarak, virüsün dünyaya yayılmasına yol açan ülkeler gibi borca gömülmüş, egemenliğini çoktan yitirmiştir.¹³³

Pandemi nedeniyle meydana gelen ekonomik kriz ülkelerin borcu ödemelerini dahada zorlaştırarak, Çin'in borçlandırma diplomasisinin başarısını hızlandıracaktır. Borçlarını ödeyemeyen ülkeler ise Sri Lanka gibi topraklarındaki en stratejik yerleri Çin'e devretmeye zorlanacaktır. Çin'in Bir Yol Bir Kuşak projesine ortak olup, Çin'in uzun vadeli borçlarına aldanan ülkeler ise, ulaşım ve taşımacılığın durdurulması nedeniyle uygulaması gecekten projeden hiç bir şey elde etmemişken, borç ödeme tarihi geçecek ve yeniden Çin'in adaletsiz şartlarına maruz kalacaktır.¹³⁴

Amerika ve Avrupa gibi küresel güçlerin kendi programlarıyla meşgul olması Çin'e fırsat kazandırıyor. Çin bir aydır salgından başarıyla geçmiş görünüp sağlık ekibi ve malzeme yardımlarıyla pandemide dünyaya danışman olmak istiyor. Çin'in tedavide tecrübeli olması, aşı araştırmalarında ileride olması, bide üretimi yeniden başlayarak, kalitesi düşük olsa bile sağlık malzemelerini başka devletlere gönderebilmesi, ABD başta olmak üzere birçok ülkeyi istemese bile Çin ile işbirliği yapmaya zorluyor. Çin bunu kendi için dünyaya lider olma, söz sahibi olma fırsatı buldu. Bide Çin bunu suçtan beraat olmanın en kolay yolu olarak değerlendirip, dünya kamuoyunda iyi ve güçlü bir imaj yaratmaya çalışıyor. Çin pandemi sonrası dünyanın Çin'i kurtarıcı, pandemide doğru yolu gösterici olarak değerlendirmesini istiyor sanki.¹³⁵

¹³³ "Çin'in Borç Diplomasisi", "[China's Debt Diplomacy](#)", Foreign Policy sitesi, 2019\04\25

¹³⁴ "Çin'in Koronavirüsü Borç Tuzakları Geliyor", "[China's Coronavirus Debt Traps Are Coming](#)", Foreign Policy sitesi, 2020\03\23

¹³⁵ "Çin, Amerika ve Pandemi Sonrası Uluslararası Düzen", "[China, America, and the International Order after the Pandemic](#)", War On The Rocks haber sitesi, 2020\03\24

Aslında dünya sağlığı için tarafsız hizmet etmesi gereken DSÖ'nün pandemi ilan etmeyi erteleyerek, ilk uyarıda ise Çin'e sınırları kapatmayı önermemek¹³⁶ gibi abnormal davranışları, Korona Virüsü salgınının küresel pandemiye dönüşmesine neden oldu.

Bu dünya kamuoyunun dikkatini çeken bir iştir.¹³⁷ Daha dikkatli baktığımızda Çin DSÖ, BM gibi tarafsız olması lazım olan teşkilatları, kendi menfaati için hizmet ettirme çalışmasına çok önceden başlamıştı. Çin, BM'nin 15 özel ajansından dördüne başkanlık ediyor, BM'de Çinli 1115 kişi önemli görevlerin başında. Taiwan'ın yıllardır BM tarafından soğuk bakılması, Doğu Türkistan meselesinin BM'den güçlü yardıma erişmekte zorlanması, Çin'in BM'yi nasıl suç ortağı yaptığını gösteriyor.¹³⁸

Çin şimdilerde ise üretime yeniden başlayan birçok ülkelerin uluslararası pazarını istila etmeye çalışıyor. Bunun bir örneği ise Türkiye'nin AB orta teknolojlili makine imalatına el atarak, pandemi nedeniyle firmaların kapatılması sonucunda kısıtlanan Türkiye - AB ihracatını devre almak istiyor.¹³⁹ Neticede Çin maske dağıtarak güya dünyaya yardımcı oluyor ama, asıl maksadı üretimi kısıtlanan ülkelerin uluslararası ticaretini devir almaktır.

Pandemi nedeniyle borsada düşüş yaşanıyor. küresel büyük firmalar ekonomik krize batıyor. devletler ise firmalarının borsaları, Çin firmaları ve iş adamları tarafında zor miktara satın alınarak, çinleştirilmesinden endişe etmekte ve önlemek için hareket etmektedir.¹⁴⁰ NATO üyelerinin Çin'den satın alma tehlikesini dikkate alarak ülkelerindeki önemli teknoloji ve üretim firmalarının Çin yatırımcıları tarafından satın alınmasını men etmesi gerektiğini açıkladı.¹⁴¹

İnsanları enfekte etmenin kolay yöntemlerini iyi bilen Çin, kendi imajini düzeltme politikasını uygulayarak ABD başta olmak üzere uluslararası kullanıcılara sahip Facebook

¹³⁶ "Çin BM'yi Çinleştiriyor", "[How China Is Remaking the UN In Its Own Image](#)", The Diplomat haber sitesi, 2020\04\09

¹³⁷ "Trump, DSÖ.'u Koronavirüsü üzerinde Çarptı. Bu Defa Yalnız değil", [Trump Slammed the W.H.O. Over Coronavirus. He's Not Alone](#)", New York Times haber sitesi, 2020\04\08

¹³⁸ "Çin'in BM'de güçleniyor ve COVID-19 Pekin'e bir başka fırsat", "[China's presence at the UN is growing stronger and COVID is another opportunity for Beijing](#)", The Print haber sitesi, 2020\04\08

¹³⁹ "[Çin ile ilk kışma alanımız Avrupa pazarı olacak](#)", NTV haber sitesi, 2020\04\08

¹⁴⁰ "AB Rekabet Komiseri Avrupa ülkelerini Çin devralımlarını durdurmaları için şirket paylarını korumaya çağırıyor", "[欧盟竞争专员敦促欧洲国家持股企业以阻止中资收购](#)", FT çince haber sitesi, 2020\04\13

¹⁴¹ "NATO müttefikleri Çin'in satın alma çılgınlığını engellemesi konusunda uyardı", "[NATO warns allies to block China buying spree](#)", DW haber sitesi, 2020\04\17

ve Twitter gibi sosyal medyaların reklam alanlarını satın alarak propagandasını yapıyor. Araştırmalara göre günlük reklam oranı 3300'den fazla olduğu gösterilmekte.¹⁴² Çin dünya kamyonundaki pis, hasta, gerici ve sahtekar imajını iyi biliyor. Pandemi sonrası dünya iktisadı ve politikasında karar verici güce sahip olmak, dünya ülkeleri tarafında lider olarak kabul edilmeyi planlayan Çin erkenden kendini güçlü, sağlıklı, modern ve demokratik olarak lans etmesi gerekiyordu, Ticaret, siyaset ve askeri alanda herkesi yenmesi, Amerika gibi her devlette olup bitenlere sorgulanmadan karışabilmesi, askeri üstlerini her dünyanın dört bir yanında inşa etmesi gerekiyor. Tıpkı önceden Sri Lanka ve birkaç ülkede borç tuzağıyla askeri üsleri inşa etmiş, egemenliğine el atmış, önemli ticaret alanlarını istila etmiş gibi pandemi sırasında iflas etmesi beklenen ülkeler ve firmaları satın alarak dünyanın kabul edilen lideri olmak Çin'in uzundan plan yaptığı rüyasıdır.

Peki, Çin Dünyaya Yeni Lider Olacak Mı?

Bu bir kaç haftadır, bir çok siyasetçilerin üzerinde durduğu bir konu oldu. Çin salgından daha geçmeden diğer ülkelerdeki yumuşak gücünü çoğaltmaya başladı ve bu sefer Amerika'nın yerine dünyanın lideri olarak herkesi pandemi uçurumundan kurtarmayı düşünüyordu sanki.¹⁴³ Çin yalan belgiler, yanlış raporlarla ABD'yi pandemiye karşı yenilmiş göstermeye başladı.¹⁴⁴ ABD yerine dünyanın yöneticisi olmayı kendi misyonu seçen Çin, bulduğu her fırsatta Amerika'yı kötüleyerek ve zor duruma sokarak kendini ön plana çıkarmaya çalışıyor. ABD Çin'in koronavirüsü diplomasisine karşı 225 milyon dolar harcayacağını belirtti.¹⁴⁵ ABD bu savaşta Çin'e yenilmemeye çalışıyor. Geçen hafta ABD başkanı Çin başkanı Xi ile görüştüktan sonra pandemi krizinde işbirliği yapacağını açıkladı.¹⁴⁶ Ama ABD Çin'e karşı medya ve diplomasi yolları ile mücadele

¹⁴² "Çin, anti-salgın görüntüyü şekillendirmek için ABD sosyal platform reklamlarını satın aldı", "[中国购买美国社交平台广告塑造抗疫形象](#)", The Wall Street Journal haber sitesi, 2020\04\14

¹⁴³ "Koronavirüs Küresel Düzeni Yeniden Şekillendirebilir", "[The Coronavirus Could Reshape Global Order](#)", Foreign Affairs haber sitesi, 2020\03\18

¹⁴⁴ "Virüs Yayılırken, Çin ve Rusya Yanlış Bilgilendirme Fırsatı Görüyor", "[As Virus Spreads, China and Russia See Openings for Disinformation](#)", New York Times haber sitesi, 2020\03\28

¹⁴⁵ "ABD, 225 milyon dolarlık koronavirüs yardımı ile Çin'in 'maske diplomasisine' karşı çıkıyor", "[US counters China's 'mask diplomacy' with \\$225m coronavirus aid](#)", Nikkei Asian Review haber sitesi, 2020\04\08

¹⁴⁶ "Aniden ABD ve Çin İşbirliği Yapmaya Çalışıyor", "[In Sudden Shift, U.S. and China Seek to Cooperate](#)", New York Times haber sitesi, 2020\04\02

ediyor. Çin'e karşı sorumluluk sorgulamaları ile heybetini kaybettirmemeye ve Çin'in imaj düzeltme oyununu bozmaya çalışıyor. Bunun bir örneği ise, Trump DSÖ'nün yanlış bilgilendirme ve pandemi ilanında gecikmesinde Çin merkezli davranmakla suçlayarak, yıllardır devam eden yardımı durduracağını açıkladı.¹⁴⁷ G7 DSÖ'nün COVID-19 salgını konusunda Çin merkezli davrandığına ait denetim yapılacağını ve daha iyi çalışabilmek için reform yapılması gerektiğini öne sürdü.¹⁴⁸

Çin kendini ne kadar güçlü göstermeye devam etsede, tahlilciler Çin'in bu defa kolay geçemeyeceğini tahmin ediyor. 2008 yılındaki krizde Çin'in kullandığı büyük miktar para ile ekonomiyi canlandırma politikası nedeniyle meydana gelen sıkıntılar daha çözülmeyen, bu krizde aynı politikayı kullanması mümkün değil.

Çin Ulusal İstatistik Bürosu verilerine göre, ulusal hizmet sektörü üretim endeksi 2019 yılında bir önceki yıla göre 6.9% arttı. Üçüncül sanayi katma değeri, bir önceki yıla göre 0,6 puan artarak GDP'nin 53.9%unu oluşturuyor. İnsanlar karantına edelerek, üretime başlasa bile ekonomik hareketlilik olmayacak. Seyahat, yemek gibi çok miktarda insan akışına bağlı hizmet sektörleri sınırların kapanması, uçuş iptalleri ile zarara uğrayacaktır. Baktığımızda salgının erken bitmesi ve üretimin erken başlaması Çin'i bu krizden kurtaramayacak gözüküyor.¹⁴⁹ Salgın nedeniyle Çin'de işsizlik 5 milyon iken, yıl sonunda bu sayının 9 milyona ulaşacağı öngörülüyor.¹⁵⁰

ipek yolu projesine ortak devletlerin ekonomik krize boğulması, projenin en önemli ortağı olan Pakistan'ın 8.2 milyon kaybedeceğini açıklaması sonucunda, Çin iç krizlerle meşgul iken, dış ticaret projesi olan ipek yoluna fazla para ayırması en iyi tahminde ertelenecektir.¹⁵¹

Trump'ın başlattığı ticaret savaşı neticesinde gümrük vergisinden kaçan birçok amerika ve başka uluslararası büyük firmalar Çin'i terk ederek başka üretim ortağı olabilecek

¹⁴⁷ "Briefing: Trump DSÖ için fonun askıya alındığını duyurdu", "[简报：特朗普宣布暂停资助WHO](#)", New York Times haber sitesi, 2020\04\15

¹⁴⁸ "G7 DSÖ'nün gözden geçirilmesini ve reformunu istedi ve pandemiye küresel tepkileri koordine etmeyi vaat etti", "[G7寻求WHO进行审查和改革 并承诺全球协同应对疫情大流行](#)", Reuters haber sitesi, 2020\04\16

¹⁴⁹ "Analiz: Çin 2008'deki mali krizle başa çıkmak için eski politika yolunu uygulayacak mı? [分析：中国会否重拾2008年应对金融危机的政策老路](#)", Reuters haber sitesi, 2020\04\08

¹⁵⁰ "COVID-19 sonrası bir kuşak ve bir yol", "[The Belt and Road After COVID-19](#)", The Diplomat haber sitesi, 2020\04\07

¹⁵¹ "COVID-19 sonrası bir kuşak ve bir yol", "[The Belt and Road After COVID-19](#)", The Diplomat haber sitesi, 2020\04\07

devlet bulmaya veya kendi ülkelerinde firma açmaya yöneliyor. Pandeminin bu süreci hızlandırabileceği tahmin ediliyor.¹⁵² Japonya 2.2 milyar dolar yatırım yaparak kendi firmalarını Çin'den çekilmeye talimat verdi.¹⁵³ Çin'e önceden yeşil ışık yandırmış İngiltere'de Çin'in pandemime neden olan uygulamasından sonra iki devlet aralarındaki projelerde değişiklik olacağı söz konusu.¹⁵⁴ İngiltere Çin'in pandemi hakkındaki sorulara cevap vermesi gerektiğini söyleyerek suç duyurusunda bulundu.¹⁵⁵ İngiltere yakında 20 milyon dolara satın aldığı test kitlerinin doğruluk oranının düşük olması iki devlet arasındaki ilişkiyi daha da gerginleştirdi.¹⁵⁶

Asya Altyapı Yatırım Bankasının açıklamasına göre Çin hükümeti 351 milyon dolar borç alarak, sağlık yapılanmasını güçlendirmeyi planlıyor. Çin dünyaya güçlü görünse bile kendide bu krizin içindedir ve kendini kurtarmakta da zorlanıyor.¹⁵⁷

Çin'in dünya üzerinde yaptığı imaj düzeltme propagandaları istediği gibi gitmiyor. Dünya Çin'in yalan rakam vermesi, suçu başkalarına yüklemesi ve üstüne propaganda yaparak kendini kurtarmaya çalışması gibi bir türlü sinsi numaralarına kızmış durumda. Twitter'ın verdiği rapora göre pandemi twitterda Çin'e karşı söylemleri 900% arttırmıştır.¹⁵⁸ Devletler Çin'in yardımlarını red ederken, halklar ve milletvekilleri Çin üretimlerini boykot kılma çağrısında bulunuyor.¹⁵⁹

Tüm dünyada Çin'e yönelik suç duyurusu ve dava açıldı. Yüze yakın siyasetçi ortak imza toplayarak Çin'in gerçek bilgileri gizleyerek bencil davranması sonucunda meydana gelen bu pandemideye ilişkin suç duyurusunda bulunarak, Çin'den tam

¹⁵² "Yeni Veriler ABD Şirketlerinin Çin'den Ayrıldığını Gösteriyor", "[New Data Shows US Companies Are Definitely Leaving China](#)", Forbes haber sitesi, 2020\04\07

¹⁵³ "Paketlen ve oradan çık' Japonya, Japon şirketlerinin Çin'den çıkması için 2.2 milyar dolar harcayacak", "[Pack up and get out of there, Japan to spend \\$2.2 billion to get Japanese companies to exit China](#)", TFIPOST haber sitesi, 2020\04\09

¹⁵⁴ "Görüş | İngiltere Çin ile Aşktan Düşüyor", "[Opinion | Britain Falls Out of Love With China](#)", The Wall Street Journal haber sitesi, 2020\04\03

¹⁵⁵ "Raab Çin'i, koronavirüs kaynağı hakkında 'zor sorular' ile sıkıştırdı", "[Raab warns China it faces 'hard questions' about coronavirus source](#)", 2020\04\16

¹⁵⁶ "İngiltere, Yeni Koronavirüs Testleri için 20 Milyon Dolar Ödedi. Ama İşe Yaramadı", "[U.K. Paid \\$20 Million for New Coronavirus Tests. They Didn't Work](#)", New York Times haber sitesi, 2020\04\16

¹⁵⁷ "AIIB Çin'e 2 milyar yuan üzerinde halk sağlığı altyapısını yükseltmek için kredi verdi", "[AIIB loans China over 2b yuan to upgrade public health infrastructure](#)", China Daily haberi sitesi, 2020\04\07

¹⁵⁸ "Twitter'de koronavirüs nedeniyle Çin'e karşı nefret söyleminde% 900 arttı", "[Twitter sees 900% increase in hate speech towards China — because coronavirus](#)", The Next Web haber sitesi, 2020\03\27

¹⁵⁹ "Senatör Rick Scott: Amerikalılar Çin mallarını boykot etmek istiyor ve Amazon gibi şirketler onlara yardım etmeli", "[Americans want to boycott Chinese goods and companies like Amazon should help them, Senator Rick Scott says](#)", News Work haber sitesi, 2020\04\06

sorumluluk istedi.¹⁶⁰Dünya kamuoyuna göre maske yardımları, tecrübe paylaşımları, mağdur edebiyatı pek işe yaramıyor. Avustralya 19 April Çin'e tarafsız delege göndererek gerçeklerin araştırılmasını talep etti.¹⁶¹ ABD meclisinde Çin'e karşı yasa tasarısı verilirken, İngiltere 4 trilyon dolarlık,¹⁶² Almanya ise 160.970 milyon dolarlık dava açmaya hazırlanıyor.¹⁶³

Çin'in yarattığı küresel kriz sadece ekonomik kriz değil! milyonlarca insanın işsiz kalması, firmaların çökmesi, okulların kapanarak eğitim kalitesinin düşmesi, izole nedeniyle meydana gelen psikolojik hastalıklar, boşanmalar, bütün siyasi ve sosyal sistemdeki gerginlik, petrol fiyatlarının sığırına inmesi, 170 bine yakın insanın can kaybı bunların hesabını kim ödeyecek bunlar sorgulanmalıdır.

Yılbaşında yıllık plan yaparken hiç kimse Çin kaynaklı bu afeti yaşayacağını tahmin edmiyordu. Aslında bunları yaşamak zorunda değildik. Evet takdir Allahtan lakin, Çin'in yanlış yöntemi küçük bir salgını pandemiye çevirdi. Çin ise bu pandemide bir şeyler kazanma peşinde devletlerin egemenliğine, firmaların borçlarına ve pazarlarına, halkın zihnine ve psikolojisine kadar el uzatmaya devam ediyor. Çinin numaralarına baktığımızda çok iyi gitmiyor gibi görülsede dünyanın en yetkili sağlık örgütüne bile suç ortağı yapmayı başaran Çin daha neleri yapabilir tahmin etmek zordur.

Önceden bahsettiğimiz gibi Çin dünyada bir reforma ihtiyacı vardır. Her şeyler yeniden başlanması, önceden güçlü bilinen Amerika, Japonya, Almanya, İngiltere gibi ülkelerin çökmesi gerekiyor. Sonra herkes bir kurtarıcı beklerken birden ortaya güçlü olarak çıkıyor. Sonuçta rüyasına kavuşuyor. Ama halkın Çin devleti ve Komünist partiye karşı tutumu, diktatörlük, insanlığa aykırı suçlar yüzünden uluslararası medyadaki kötü imajı

¹⁶⁰ "100'den fazla dünya siyasi lideri ve akademisyeni, ÇKP'nin salgını gizlemesine saldıran ve küresel krizi patlatan açık bir mektup imzaladılar", "[百余名世界政治领袖、学者联署公开信抨击中共隐瞒疫情引爆全球危机](#)", VOA haber sitesi, 2020\04\16

¹⁶¹ "Avustralya, yeni koronavirüs sorununun bağımsız olarak soruşturulmasını istiyor, Çin üzerindeki baskı artırıyor", "[澳大利亚要求独立调查新冠病毒问题增加对中国更多压力](#)", VOA haber sitesi, 2020\04\19

¹⁶² "Koronavirüsü Telafisi? Çin'in Potansiyel Suçlanabilirliğini ve Hukuki Müdahale Yollarını Değerlendirme", "[Coronavirus Compensation? Assessing China's Potential Culpability and Avenues of Legal Response](#)", Henry Jackson Derneği internet sitesi, 2020\04\05

¹⁶³ "Önde gelen Alman gazetesi 'koronavirüs hasarları' için 130BN £ değerinde fatura yazarken öfkeli Çin", "[China furious as leading German newspaper writes out £130BN bill for 'coronavirus damages'](#)", Express haber sitesi, 2020\04\21

ve dünya sistemi üstüne kurulan adalet, demokrasiye gibi değerlere ters davranması, Çin'i bu modern sistemde lider olmaktan uzaklaştırıyor.

Buna karşın neler yapılmalı, bunları bu tezde beyan etmek imkansızdır. Ama ima edilenlere iyice dikkat edilmeli, biz pandemi ile meşgulken Çin'in çaktırmadan yemeğimize, zihnimize, evimize, topraklarımıza ve egemenliğimize el atmasına izin vermemeliyiz.

